تەفسیری سورەتی
الصف
مامۆستا کرێکار
تەفسیری سورەتی الصف

بسم الله الرحمن الرحيم

تەفسیری سوەرەتی

الصف

تەفسیری سورەتی
الصف

بۆ پۆلی:

دووەمی ئامادەیی ئامەد

راڤەو لێکۆڵینەوەی

مامۆستا کرێکار

تەفسیری سورەتی
الصف

نوسینی: مامۆستا کرێکار

بۆپۆلی: دووەمی ئامەد

ساڵی: ١٤٣٩ك-٢٠١٨ز

لە بڵاوکراوەکانی ماڵپەری زادی ڕێمان

پێشکەشە:

بەو پیاوە بەجەرگانەی
خوا خۆشی دەوێن..
ئەوانەی لە مەیدانی جیهاددا
یەک ریز راوەستاون

مامۆستا کرێکار

بسم الله الرحمن الرحيم

إِنَّ الحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ ونَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أنْفُسِنا وَمِنْ سَيِّئاتِ أعْمَالِنا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلِ فَلا هادِيَ لَهُ. أَشْهَدُ أنْ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أنَّ محمداً عَبدُهُ وَرَسُولُهُ.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءًۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا * يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْۗ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

أَمَّا بَعْدُ: فَإِنَّ أَصْدَقَ الحَدِيثِ كِتابُ اللهِ، وَخَيرَ الهَدِي هَدْيُ محمد صَلَى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ

وَشَرَّ الأُمُورِ مُحْدَثاتُها، وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ، وَكُلَّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

سورەتی الصف – سورەتی ژمارە ٦١ – ژمارەی ئایەتەکانی ١٤

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (١) يَا
أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ (٢) كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن
تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ (٣) إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا
كَأَنَّهُم بُنيَانٌ مَّرْصُوصٌ (٤) وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَد
تَّعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ (٥) وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ
اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن
بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ (٦) وَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَى إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا
يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٧) يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ
نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (٨) هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ
الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ (٩) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ (١٠) تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن
كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (١١) يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (١٢)
وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (١٣) يَا أَيُّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا كُونوا أَنصارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصارُ اللَّهِ فَآمَنَت طَّائِفَةٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَت طَّائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ (١٤).

پێناسەی سورەتەکە

ئەم سورەتە هەر لە سەردەمی یاوەراندا پێی ووتراوە سوورەتی الصف، بۆیە ئیمامی بوخاری هەروەها ئیمامی ترمزیش رحمهما الله کردویانە بە ناونیشان و پێناسەی سوورەتەکە. ئەلف و لامی ناوەکەی پێی دەوترێت ئەلف و لامی عەهد. الصف: ریزە، کە بریتییە لە رێکخستن و رێکدانانی هەرچی شتێک کە لێکدەچن. لەو ئایەتەوە ماتووە کە خوای گەورە هەر لەم سورەتەدا لە ئایەتی چوارەمیدا دەفەرموێ:(إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا) واتە: خوا ئەو کەسانەی خۆش دەوێت کە لە پێناوی ئەودا یەکریز کوشتاردەکەن. ئیمامی سیووطی دەفەرموێ پێشی دەڵێن سوورەتی حەوارییەن و سوورەتی سەییدنا عیسا. ئەم سورەتە شەست و یەکەمین سورەتە، چواردە ئایەتە.. النحاس و موجاهید و عەطاء لە ئیبنوعەبباسەوە خوا لێی رازی بێت دەگێڕنەوە کە فەرموویەتی مەککییە. (واتە لە مەککە ماتۆتەخوارەوە) بەڵام ماوەردی و زەمەخشەری و فەخری رازی و ئەوانیتر دەفەرموون هەموو ئایەتەکانی مەدەنین. (واتە لە مەدینە ماتوونەتە خوارەوە). وام بۆ ساغبۆتەوە کە ئەمەیان راسترە، چونکە ئەو هۆی ماتنە خوارەوانەی بۆ پێشەکی سوورەتەکە هێنراونەتەوە، هەمووی وَاللَّهُ أَعْلَمُ دەگەرێنەوە بۆ موسوڵمانان لە مەدینە، بە تایبەتی کە ریوایەتی جابری کوڕی زەید خوا لێی رازی بێت دەفەرموێ ئەم سوورەتە لە دوای سوورەتی التغابن ماتۆتەخوارەوە، کەوابوو لە ریزی ماتنەخوارەوەدا سوورەتی سەدو هەشتەمە...

ئەم سورەتە -لەگەڵ ئەو ئاماژەکردنانەی بۆ ئەم باس و ئەو باسی جودا- چەند خاڵێکی سەرەکی رۆشن زۆرتر تۆخدەکاتەوە:

<u>خاڵی یەکەم</u>: ئەوە زیاتر لە مێشکی موسوڵمان دەچەسپێنێت، لەوە دڵنیابێت کە دینەکەی رێبازو بەرنامەی خوای گەورەیەو بۆ کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی ناردووە، بەم شێوازە کۆتاییە ناردوێتی، هەر لەوەیە کە پێشتر بە شێوازێتر دەینارد کە لەگەڵ دیدو بیروهۆش و قەبارەی کۆمەڵگەکانیتری پێشووی مرۆڤایەتیدا دەگونجا. پێشتر ئەزموونی جۆراوجۆری گەلێک لە پێغەمبەران و نێرراوانی خوای گەورەو پەیامەکانیان و خەڵکانیتر رابورد، کە هەر هەموویان رێخۆشکەرو زەمینەسازیی بوون، بۆ ماتن و پیادەکردنی ئەم دینە کۆتاییە. ئەم

دینەی کە خوای گەورە وویستی وا بوو بیکاتە مۆری ڕەسمی خۆیی و پێغەمبەرایەتی پێ خەتمکات، کە ئەی مرۆڤایەتی ئەوە بزانن کە ئەمە کۆتا بەرنامەمە بۆتانی دەنێرم و غەیری ئەمەش لە ئێوە قبووڵناکەم، ئێوەش بیگرنەبەرو پیادەیکەن، تا بەختەوەریی دنیاو رووسووری قیامەت بن..

لەم نێوانەدا ئاماژەیەک بە پەیامەکەی سەییدنا موسا دەکاتەوە، سەلامی خوای لێ بێت، تا هەموو لایەک چارەنووسی بەنوئیسرائیلییەکان وەبیربهێنێتەوەو وەک ئەوەی پێیان بفەرموێ: بزانن کە بەنوئیسرائیلییە کافرەکان ئەو هەموو ئازارەی پێغەمبەرەکانی خوایاندا، ئەو هەموو بەرهەڵستییەیان کردن و ئەو هەموو بەربەست و کەندو کۆسپەیان خستنەڕێ، ئاقیبەتیان بوو بەچی؟! کێ سەرکەوت و ڕووڕەشی یو نەهامەتی دەروونیی و زەلیلی جەستەیی بۆ کێ مایەوە؟! پێغەمبەران و ئیمانداران سەرکەوتن و دوژمنەکانیان گومڕابوون. بەڵام ئەم سەرکەوتن و سەربەرزییەی ئیماندارانی بەنوئیسرائیل خۆشیان زۆری نەخایاند! ئەمانیش وورده وورده لە دینەکەی خوا لایانداو راو بۆچوونی خۆیان خستە پێش دینەکەی خوای گەورەو کارزان! تا سەرەنجام شایانی ئەوە نەمان پەیامی خوایی لەسەر زەمیندا هەڵگرن: (وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ) واتە: کە موسا علیه السلام بە قەومەکەی فەرموو: ئەرێ ئێوە بۆچی _کە دەشزانن من نێرراوی خوام و بۆ ئێوەی ناردووم_ هەر ئازارمدەدەن، ئەوجا کە لە ڕێ لایاندا، خوای گەورەش دڵی ئەوانی لەسەر خواوویستی لادا، چونکە خوا ڕێنمایی خەڵکانی لادەر ناکات. کەوابوو قەومەکەی سەییدنا موسا هی ئەوە نەمان پەیامی خوایی هەڵگرن، چونکە هەر لەو کاتەوەی کە لە ڕێ ترازان و لایاندا، ئەمیندار نەمان، هەر لەو کاتەوە کە دینەکەیان پشتگوێخست خۆیان گومڕاکردو هی ئەوە نەمان خەڵکانیتر هیدایەتبدەن.

دیسان هەر لەم نێوانەدا ئاماژەیەکیش بە پەیامی سەییدنا عیسا علیه السلام دەکاتەوە، بەو سیفەتەی کە هەر بەردەوامبوونی ئاڕاستەی پێغەمبەرایەتییەکەی سەییدنا موسایە علیه السلام و ڕێڕەوو پێشەکییەکیشە بۆ پەیامەکەی سەییدنا محمد

صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە کۆتا پەیامی پێغەمبەرێتییە. ئاڵقەی پەیوەستی نێوان پەیامی پێشووی سەییدنا موساو پەیامی دوایی سەییدنا محمدە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.. سەییدنا عیسا مژدەی هاتنی پێغەمبەرێکیدی دەداتە خەڵکەکەی، کە ئەگەر تا ئەو زەمانە ژیان و دیتتان، لاتان نامۆ نەبێت و ئێوە پێش هەموو کەس باوەڕی پێ بهێنن و شوێنی کەون: (وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ) واتە: کە عیسای کوڕی مەریەم علیهما السلام بە بەنی ئیسرائیلییەکانی فەرموو: من پێغەمبەری خوام و بۆ ئێوە نێرراوم، ئەو تەوراتەی خوا بە راستدەزانم کە پێش پەیامەکەی من بۆی ناردن، مژدەی هاتنی پێغەمبەرێکیتری خواشتان پێدەدەم کە لە دوای من دێت، ناوی ئەحمەدە. کەوابوو سەییدنا عیسا بۆ ئەوە هات تا ئاراستەی پێغەمبەرایەتییەکە لە سەییدنا موسا وەرگرێت و قەومەکەی خۆی پێ ئاراستەبکات و ئینجا زەمەنەکە بەردەوامکات تا پەیامەکەی سەییدنا محمدیش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دێت.

لە زانیاری خوای پەروەردگاردا ئەم هەنگاوانە دیاریکراوبوون، دەبوو هەر ئاوا هەڵهێنرێنەوە تا هەموو دەگەنە کات و شوێنی پێویست، کات و شوێنی چەسپاندنی بڕیارە نەگۆڕەکەی خوای کارجوان، کە بریتییە لە وەرگرتن و پیادەکردنی دینەکەی خوا -بەو شێوە کۆتاییەی- کە لەسەر دەستی کۆتا پێغەمبەری خوا هاتووە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و دەبێت بەو، هەموو دین و ڕێبازێکیدی کەنار درێت و هەر ئەویش ببێتە ڕێبازی کارو بەرنامەی ژیان: (هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ) واتە: ئەوە هەر خوای گەورەیە کە پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە بە ڕێنمایی خۆی و دینی حەقەوە ناردووە تا -بە کوێرایی چاوی موشریکان- بەسەر هەموو دین و بەرنامەیەکیتردا زاڵببێت..

<u>خاڵی دووەم</u>: خاڵی دووەمیش لەسەر ئەم خاڵی یەکەمە بنیاتدەنرێت! ئەگەر ئەمە لە هەستی موسوڵمانانیدا دابین بوو، کە قەناعەتی تەواوی ئەوەی بۆ دروستبوو کە ئەو بۆیە هیدایەتی خوای بۆ هاتووە تا پەیامە کۆتاییەکەی خوا وەرگرێت و پێوەی پابەندبێت و وەکو ئەمانەتێکی خوایی -کە پێغەمبەران سەلامی خوایان لێ بێت هێناویانە- بیگەیێنێت و

لە ژیانی کۆمەڵگەکەیدا پیادەیکات، کە ئەم مانا بەهێزو هەستە بەرزە وەک عەقیدەیەکی نەگۆڕ لە ناخی چەسپی، ئیدی هەستی بەرپرسیی و هیممەتی شاندانەبەر لێپرسراوێتییەکەی زیاتردەبێت و بە نییەتێکی پاک و وورەیەکی بەرزەوە ڕوو لە جیهادەکە دەکات، سووردەبێت لەسەر دەرخستن و سەرخستنیی، سوور دەبێت لەسەر ئەوەی کە بەم دینە، هەموو دین و بەرنامەیەکی دی -وەکو خوای گەورە مەبەستێتی- وەلا نێت. مساوەمەش لەسەر ئەم خاڵە نەگۆڕەی _لێی بووە بە عەقیدە_ ناکات. دڵەڕاوکێ و ڕاڕاییشی تووشنابێت کە ئەم حەقیقەتە ئاشکرا کات و مەنگاوی بۆ مەڵێهێنتەوە یان نا؟! ئەو کاتە (بەڵێ تەنها ئەو کاتە، کە ئەم خاڵەی لە دڵ و دەروونداا بۆ بۆتە بەڵگەنەوویستی عەقیدەکەی) پێی شتێکی ناقۆڵاو ناماقووڵییە ڕێی جیهاد بگرێتەبەرو دواتر لێی بکەوێتە پاشەکشە یان لێی لادات! یان مساوەمەی لەسەر بکات و چۆکدادات! وەکو کە لە هەندێک موسوڵمانانی سەردەمی یەکەمی قورئان و زۆرێکی موسوڵمانانی سەردەمە دواییەکانی ئێمەدا ڕوویداوە. هەر لەبەر عاری ئەم هەڵوێستە بەزیووانەیە خوای پەروەردگاری کردگاری مرۆڤ و کارزان لە سەرەتای سورەتەکەدا بە موسوڵمانەکان دەفەرموێ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ * إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَانٌ مَّرْصُوصٌ) واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتانهێناوە، هۆ موسوڵمانینە! بۆچی شتێک ناکەن کە خۆتان دەیڵێن؟! ئاخر ئەمە هەڵوێستێکە -کە شتێک دەڵێن و خۆتان نایکەن- ڕقی خوا هەڵدەستێنێت! خوای گەورە ئەو کەسانەی خۆشدەوێت کە یەکڕیز لەبەر خاتری ئەوو لە پێناوی ڕێبازو بەرنامەکەی ئەودا کوشتاردەکەن! یەکڕیز وەکو دیواری خشت و ڕێک بەرامبەر دوژمن ڕاوەستاون.

<u>خاڵی سێیەم</u>: هەر لە سەرەتای سوورەتەکەوە حەزەردەداتە ئیمانداران کە نەکەن وادە بەخیلاف دەرچن. بەڵکو پێویستە سەرڕاستانە بە ئەحکامی دینەکەوە پابەندبن و پیاوانە بیگرن.. کە ڕۆژی هیممەت و جوامێریش هاتەپێش خۆنەدزنەوە! بەڵکو وەکو یاوەرانی عیسا علیە السلام هاوارکەن: (نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ) واتە: ئێمە پشتیوانانی خواین! ئینجا

ئەوەش داوادەکات کە دوای بە دەمهاتنی ئەم هاوارەوە، خۆگرانە بەردەوامبمێننەوە، ئەمەی دووەمیش گرنگترە، چونکە لەوانەیە کە دیمەنێکی مەزلۆمێتی ئیسلام و موسوڵمانان ببینیت جوامێریت وات لێ بکات، هەموو کیانت بخرۆشێت و ببیتە رقێکی پیرۆزی بەرخۆدان و رابوون و بەرەنگاری، بەڵام دوای کاڵبوونەوەی وێنە دراماتیکییەکەو ساردبوونەوەی حەماسەتت، ئیتر ئیرادەی بەردەوامبوونت سست ببێت و حەزو شەیتانیش بە بەهانەی هیچ و پووچ بۆت بکەونە حیلە شەرعی خۆدزینەوە.. زۆرمان هی ئاوا بینی.

ئینجا لە ناوەڕاستی سورەتەکەدا بانگهێشتیاندەکات بۆ بەرەواجترین بازرگانی، بۆ قازانجترین بازرگانی دنیاو رۆژی دوایی، بۆ جیهادکردن، بۆ کوشتاری ئەو کافرانەی نە تەسبیحاتی خوا دەکەن (واتە لە سیستمی هەموو بونەوەر یاخیبوون و پێچەوانەی هەموو زیندەوەرو بێگیان دەبزون) و نە ئامادەشن سەروەریی شەریعەتەکەی بکەنە سێبەری ژیانی خۆیان و کۆمەڵگە موسوڵمانەکە: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ * تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ * يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ * وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ) واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتانهێناوە، هۆ موسوڵمانینە! جۆری ئەو بازرگانیەتان پێ راگەێنم کە ئەگەر کردتان لە سزاو ئازاری بەژان قوتارتانکات و لاتاندا؟! باوەڕ بە خواو پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بهێنن و لە پێناوی خوادا بە سامان و گیانتان جیهادبکەن، گەر پەی پێ ببەن ئا ئەوەتان باشترە. بە ئەنجامدانی جیهادەکە لێتان خۆشدەبێت و دەتانخاتە نێو ئەو بەهەشتانەوە کە ڕوبار بە ژێر باخ و باخاتەکانیدا دەڕوات و کۆشک و تەلاری جوان و رازاوەیان تێدایە، بەهەشتێکی نەبڕاوەیە، ئا ئەوەشە سەرکەوتن و سەرفرازی مەزن.. جگە لەمانەش، هیتریش هەیە، کە خۆتان زۆر شەیدایانی، سەرکەوتنیشی لای خواوەیەو ئازادی نزیکە، دە ئەم مژدە بدە بە موسوڵمانان..

ئینجا سورەتەکە بە بانگێشتێکیتر بۆ موسوڵمانان کۆتاییدێت، تا هەموویان ببنە پشتیوانی خوا! هەر وەکو کە یاوەرانی دەوری سەییدنا عیسای علیه السلام پێش ئەمان (حەوارییەکان) بوونە پشتیوانانی خوا، ئەو حەوارییە ئیمانداره بەڕێزانە هەرچەند بەنوئیسرائیلییە کەللەڕەقەکان زۆریان دوژمنداریتی کردن، زۆر بەرهەڵستی سەییدنا عیساو بانگەوازەکەی بوونەوە، بەڵام ئەمان هەر سووربوون لەسەر سەرخستنی بانگەوازی خواوویستیی سەییدنا عیساعلیه السلام: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونوا أَنصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ فَآمَنَت طَّائِفَةٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَت طَّائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ) واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتانهێناوە، هۆ موسوڵمانینە! ببنە پشتیوانی خوا، هەر وەک عیسای کوڕی مەریەم علیه السلام بە یاوەرانی خۆی فەرموو: کێ لەگەڵ من دەبێتە پشتیوانی خوا؟! ئەوانیش هەموو فەرموویان: ئێمە پشتیوانی خواین، ئینجا ئەوە بوو کۆمەڵێکی بەنوئیسرائیل باوەڕیانهێناو موسوڵمانبوون، کۆمەڵێکیتریشیان باوەڕیاننەهێناو کافربوون، ئیدی ئێمەش ئەوانەمان هیدایەتدا کە باوەڕیانهێنابوو پاشان بەسەر دوژمنەکانیاندا سەرمانخستن، تا هاتنە نێو خەڵکی و دەرکەوتن..

ئەم دوو خاڵە لە سوورەتەکەدا زۆر گەش و رۆشنن، چونکە تەقریبەن هەموو سورەتەکەیان گرتۆتەوە، تەنانەت ئەو ئایەتانەش کە سەرزەنشتی کافرو بەرهەڵستکارەکان دەکەن، هەر لەبەر ئەو هەڵوێستە دوژمنکارانەیانە لە ئیسلام و بانگەوازو شوێنکەوتووانی! دینی هەموو پێغەمبەران علیهم السلام هەر ئیسلامە، بۆیە قورئانی پیرۆز لە باسی هەموویاندا علیهم السلام هەر زاراوەی ئیسلام بەکاردەهێنێت. بۆیە کە لەم سورەتەشدا لە نێو جەرگەی باسی هەڵوێستی دوژمندارانەی بەنوئیسرائیلەوە وا دێتە سەر هەمان هەڵوێستی دوژمندارانەی قورەیش کە زۆرجار قورئانخوێن هەست بەوە ناکات کە بەرەی شەڕەکە لە رووی زەمەنەوە گۆڕاوە! نابینیت دوای هەڵوێستی دوژمنکارانەی ئەوان و مژدەی پێغەمبەرایەتییەکەی سەییدنا محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، دێتە سەر باسی قورەیش و دەفەرموێ: (فَلَمَّا جَاءهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ

مُّبِينٌ * وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَى إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ * يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ) واتە: هەر کە بەڵگەو نیشانەی ڕۆشنی بۆ هێنان و هەنجەتیبڕین، هاواریانکرد: ئەمە سیحرەو ئاشکرایە!!ئاخر کێ لەو کەسە ستەمکارو زاڵمترە کە هەر کاتێک بۆ ئیسلامەتی بانگبکرێت، درۆو دەلەسەو بوختان بە ناوی خواوە دروستدەکات! بەڵام بە تەئکید خۆ خوا ڕێنمایی ستەمکاران ناکات. ئەوانە دەیانەوێت نووری خوایی بە فوو بکوژێننەوە! بەڵام حەتمەن خوای گەورە -بە کوێرایی چاوی کافران- تەواوکاری نوورەکەی خۆیەتی..

موسوڵمان هەر لەم دوو خاڵە سەرەکییە گەشەی ئەم سوورەتەوە دەگاتە ئەو قەناعەتەی کە ئەو ئیسلامەی ئەو گرتوویتیەبەر -کە کۆتا شێوازی کۆتا پەیامی خواییەو هاتۆتە سەر زەمین- عەقیدەیەکی خواوویستییەو بە ئەمانەت بەو سپێرراوە، دەبێت شیاوانە نەوەبەنەوە بۆ کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی هەڵگرێت و لە پێناوی پاراستن و پیادەکردنیدا جیهادێکی بەردەوامی نەپساوە بکات، ئەمەشیان (جیهادکردنەکە، بەو شێوەیەی کە خوای گەورە دەیەوێت و خۆشی دەوێت) تەکلیفی خوای گەورەیەو لێی کردووە.. هەر موسوڵمانێک کە ئەم سوورەتە دەخوێنێت، دەبێت لەوە بەرچاوڕوونبێت کە ئەم کۆتا دینەی بۆ ئەم هاتووە، ئەمانەتی خوای گەورەیەو دەبێت جیهاد لە پێناو مانەوەو پایەدارکردنیدا بکات، دەبێت ئەمەی لا بەڵگەنەوویست بێت و منجەمنج و جووینەوەی تێدانەکات، نە خۆی هەڵخەڵەتێنێت نە خەڵکی دەروبەریشی. دەبێت بەو پەڕی قەناعەتەوە خۆی بخاتە ریزی ئەو موجاهیدانەی لەبەر خاتری خوای گەورە یەکڕیز کوشتاردەکەن!

سوورەتەکە لەگەڵ تۆخکردنەوەی ئەو دوو مەبەستەی خۆیدا، لە گۆشەو کەنارەکانی ئاڕاستەو ئامۆژگارییەکانی خۆیدا، ڕەوشت و ڕەفتارە ڕەسەنەکان وەبیر موسوڵمانان دەهێنێتەوە، هەڕەشەی ئەوەیان لێ دەکات کە نەکا ناوەوەو دەرەوەی خۆیان یەک نەبن! نەکا لە ناخیاندا شتێکیان بوێت و بە ڕەفتاری دەرەوەیاندا شتێکی پێچەوانەی ئەو ئەنجامدەن! چونکە ئەمە ناقۆڵایە، ئەمە لە ڕەوشتی موسوڵمان ناوەشێتەوە، چۆن دەشێت موسوڵمان لە ناخیدا چەپەڵ بێت و لە دەرەوەی جوان! چۆن دەبێت شتێک

ئاشکراکات و دژەکەی لە ناخیدا پەنهانکات؟! نا، ناشێت، موسوڵمانی خواوویست ئەوەیە کە بۆخواساغبۆتەوە، ڕەنج و هەوڵی لەبەر خاتری خوایەو بۆ دینەکەی ئەوە، هەنگاوو هەڵوێستەکانیشی بە پێی شەریعەتەکەی ئەون، بۆیە ڕێکوپێکەو خشتی خشتەو لەگەڵ خوشک و براکانیتریدا هەر شیاوی دیواری سفت و ڕێکی بانگەوازەکەی خوان..

هۆی هاتنە خوارەوەی

ئیمامی ئیبنوکەثیر چەندین ریوایەتی لە تەفسیرەکەیدا هێناوەتەوە، کە بە هۆی هاتنەخوارەوەی ئەم سوورەتەی داناوە، کە لە چەندین رێگاوە دێنەوە سەر ئەم دەقە: ریوایەتی ئیمام ئەحمەد لە عبداللەی کوڕی سەلامەوەو ترمذي لە عبداللەی کوڕی عبدالرحمانی دارمییەوە، ئەویش دەیگەیێنێتەوە عبداللەی کوڕی سەلام، کە فەرموویەتی: (تَذَاكَرْنَا أَيُّكُمْ يَأْتِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَيَسْأَلَهُ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ، فَلَمْ يَقُمْ أَحَدٌ مِنَّا فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْنَا رَجُلًا، فَجَمَعَنَا فَقَرَأَ عَلَيْنَا هَذِهِ السُّورَةَ يَعْنِي سُورَةَ الصَّفِّ كُلَّهَا).[1] واتە: چەند کەسێک بووین دانیشتبووین، هەر وا قسەماندەکرد، ووتمان: ئەرێ کێمان بچێتە خزمەت پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و لێی بپرسین داخۆ چ کردەوەیەک لە هەموان لای خوای گەورە خۆشەویسترە؟ کەسمان هەڵنەستاین، کەچی هەر لەو کاتەدا پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ناردی بە شوێن یەک یەکماندا، کە چووینە خزمەتی و لای کۆبووینەوە ئەم سورەتەی (الصَّفّ) ی بە تەواوی بەسەرماندا خوێندەوە.

بەڵام هۆی هاتنەخوارەوەی ئایەتەکە -وەکو زۆر لە موفەسسیرین ریوایەتدەکەن و ئیمامی طەبەریش ئیعتیمادی کردۆتەسەر- ئەوەیە کە هەندێک لە یاوەرانی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە هێشتا جیهادیان لەسەر فەرزنەبووبوو، خۆزگەیان بۆ خواستبوو، کەچی کە فەرزکرا هەندێکیان کەمتەرخەمییان تێدا نواند، بۆیە خوای گەورە ئاوا بە سەختی سەرزەنشتیکردن.

عەلی کوڕی طەڵحە لە ئیبنوعەبباسەوە دەگێڕێتەوە کە فەرمووی: چەند کەسانێک پێش ئەوەی جیهاد لەسەر موسوڵمانان فەرزبێت، هەر دەیانووت: خۆزگە خوای گەورە ئەو کارەی بۆ روونبکردینایەتەوە کە پێی خۆشەم تا ئەنجامیبدەین، تا بیکەین و خۆشەویستی خوا مسۆگەرکەین، تا دواتر خوای گەورە پێغەمبەرە ئازیزەکەی خۆی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

---

[1] ترمذی (٣٣٠٦)، ئەحمەد (٢٣٩٠١). شێخی ئەلبانی رحمەاللە لە (صحیح سنن الترمذی/ ٢٦٣٦)دا دەفەرموێ: سەحیحە.

وَسَلَّمَ لێ ئاگادارکردەوە کە ئەوەی خوا پێی خۆشە بیکەن: باوەڕهێنانتانە -بێگومان و دوودڵیی- بە خوای گەورە، ئینجا جیهادکردنتانە دژی یاخییان و سەرپێچیکارانی فەرمانی خوای گەورە، ئەوانەی کە باوەڕیانهێناوە بڕیاری خوای گەورەیان وەرنەگرت. بەڵام کە جیهادەکە فەرزبوو هەندێک موسوڵمان پێیاننەخۆشبوو، بەلایانەوە قورسبوو! بۆیە خوای گەورە فەرمووی: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفعَلُونَ . كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ)..

ئیمامی ئیبنوکەثیریش لە تەفسیرەکەیدا وای ریوایەتکردووە کە: جمهوری ئەهلی تەفسیر رایان لەسەر ئەوەیە کە ئەم ئایەتانە دەربارەی ئەو هاوەڵانە هاتەخوارەوە کە خۆزگەی جیهادکردنییان خواست، کەچی کە فەرز کرا، هەندێکیان خۆیان لێ دزییەوە، ئەمەش وەکو ئەو ئایەتانەیترە کە دەفەرموێ: (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّواْ أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُواْ الصَّلاَةَ وَآتُواْ الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُواْ رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلا أَخَّرْتَنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدَّنْيَا قَلِيلٌ وَالآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَى وَلاَ تُظْلَمُونَ فَتِيلاً * أَيْنَمَا تَكُونُواْ يُدْرِككُّمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ) النساء/٧٧-٧٨ واتە: مەگەر حاڵی ئەوانەت نەدی کە پێیان دەوترا دەست لە جیهاد بگرنەوەو هەقتان نەبێت و مەیکەن (بەڵام هەندێکیان هەر داوای فەرزبوونیاندەکرد!) نوێژی خۆتان بکەن و زەکاتەکەتان بدەن، کەچی کە کوشتاریان لەسەر فەرزکرا، کۆمەڵێکیان ئەوەندە لەو خەڵکە تۆقیین زیاتر لەوەی کە لە خوا دەترسێن! بۆیە دەیانووت: خوایە بۆچی ئەم کوشتارەت لەسەرمان فەرزکرد؟! نەدەبوو بتخستایەتە کاتێکیتر؟! بڵێ: شمەکی لەزەتی دنیا شتێکی کەمە، خێروخۆشی خەڵکی دیندارو خواوویست وا لە رۆژی دواییدا، بێخەمبن خۆ لەوێ هیچ جۆرە ستەمێکتان لێ ناکرێت، ئێوە لە هەر کوێیەک بن مردن هەر دەتانگاتێ! با لە قەڵاو قوڵلەی مەحکەمیشدا بن..

یان کە خوای گەورە دەربارەی هەندێکیتر، یان هەر ئەوانە فەرمووی: (فَإِذَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُّحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ

الْمَوْتِ) محمد/٢٠ واتە: کە سورەتێکی حوکم دێتەخوارەوەو باسی کوشتاری تێدایە، دڵنەخۆشەکان دەبینیت وا سەیرتدەکەن و چاوتێدەبڕن دەڵێی ئەوانەن کە مەرگ شاباڵی خۆی بەسەریاندا دەکێشێت و ماکا گیانیان دەرچووا!!

هەندێک لە ئەهلی تەفسیر وەکو قەتادەو ضەحاک دەفەرموون ئەم ئایەتانە لەسەر کەسانێکیتر ماتنەخوارەوە کە خۆیان هەڵدەکێشاو لە کۆڕو کۆمەڵدا دەیانووت: ئاوامان بەرگریکردو، ئاوا شمشێرمان وەشاندو، ئاوامانکردو.. ئیدی خوای گەورەش پێی فەرموون کە ئەوەی نەتانکردووە بۆچی بۆ خۆتانی دەکەنە ماڵ؟! کارێکی چاکە کە نەتانکردووە بۆچی دەڵێن کردوومانە؟!

زەمەخشەری لە الثەعلەبییەوە، ئەم ریوایەتە دەکاتە هۆی ماتنەخوارەوەی ئایەتەکان: یەکێک لە کافرەکانی قورەیش لە غەزای بەدردا زۆری زیان لە موسوڵماناندا، صوهەیبی رۆمی خۆی گەیاندێ و کوشتی، کە کوشتار تەواو بوو، باس و خواسی دەگێڕرایەوە، کابرایەک بۆ خۆمەڵکێشان لای پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ووتی وامکردو وامکردو فلان کەسم ئاوا کوشت! پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە کوشتنی کابرا زۆر دڵخۆشبوو، عەمری کوڕی عبدالرحمن کە دەیزانی ئەو فلان کەسە صوهەیب کوشتبووی نەک ئەم، بە صوهەیبی فەرموو: بە پێغەمبەرصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بڵێ کە تۆ کوشتووتە، صوهەیب فەرمووی: لێگەڕێ، لەبەر خاتری خواو پێغەمبەری خوا کوژراوە. عەمر خۆی نەگرت و بە پێغەمبەری صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرموو: ئەی پێغەمبەری خوا، ئەو کابرایە صوهەیب کوشتی. ئەوجا پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رووی کردە صوهەیبی رۆمی(کە کونیەکەی ئەبویەحیابوو) فەرمووی: (كَذَلِكَ يَا أَبَا يَحيى؟) ئەرێ ئەبویەحیا وایە؟ فەرمووی: بەڵێ.. ئەو کاتە ئەو ئایەتانە ماتنە خوارەوە..

بەهەر حاڵ ئەگەر ئەم ئایەتە پیرۆزانە هەر یەکێکیان هۆکاربووبێت بۆ ماتنەخوارەوەی، خۆ مەنعی ئەوە ناکەن کە ئایەتەکان خۆیان بۆ ئاڕاستەو ئامۆژگاریی و پەروەردەن، گەر هۆی ماتنەخوارەوەکانیشیانمان نەزانی، دەرس و ئامۆژگەرییەکان هەر لە خودی ووشەی ئایەتەکان و ماناکانیانەوە وەردەگیرێت، نەک لە هۆکاری ماتنە خوارەوەکانیان، هەرچەندە ئەگەر هۆی ماتنەخوارەوەی ئایەت زانراو سەنەدەکەی راستبوو، حەتمەن -وەکو زانایانی

ئوصولْ دەفەرموون- هۆی هاتنەخوارەوەکە بەشێکدەبێت لە تەفسیری ئایەتەکە. هەرچەندە ئەوەی کە ئیمامی طەبەری و ئیبنوکەثیر هێنایانەوە بەڵگەی بەهێزتریان لەسەرەو هۆی هاتنەخوارەوەی ئەم ئایەتانە هەر ئەوەیە کە ئەو هاوەڵە بەڕێزانەی تەمەننایاندەکرد خوای گەورە کارێکیان پێ بسپێرێت کە خۆی خۆشیبوێت، تا ئەمانیش ئەنجامیبدەن، بەڵام دوایی کە کوشتارەکەی لەسەر فەرزکردن، هەندێکیان لە خۆزگەکەیان خۆیانکشانەوەو ترسان. سیاقی ئایەتەکان و تەوەری باسەکەنیان و ئایەتی دوای ئەوانیش هەر لەسەر سەرراستیی و پابەندیی و جیهاد کردنەکەن..کە نابێت کەسێک دەمهەراشانە خەڵکی بۆ کوشتارو جیهاد بخرۆشێنێت و خۆشی نەیکات!! ئەمە -هەرچەندە لە تەبیعەتی هەندێک دەروونە- بەڵام هەر مایەی سەرزەنشتی خوای گەورەیە! چونکە کەسێک خۆی هیچی لەباردا نییە، بۆچی دەمدرێژیی لە مەسەلەیەکی وا گەورەو دژواردا دەکات و کەسانێکی بەرپرس و ئەمیریش فریوودەدات؟! بۆچی خۆ با دەدەن و دەڵێن: (ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللّهِ) البقرة/٢٤٦ واتە: فەرماندەیەکمان بۆ دەستنیشانبکە با لەژێر ئاڵایدا لەبەر خاتری خوای گەورە جیهاد بکەین.. کەچی کە رۆژی کاری جیددیش دێتەپێش دزەی لێ دەکەن؟! مەگەر ئەمە جێی سەرزەنشت و سزا نییە؟! بەدی، بە تەئکید مایەی سزایە، بۆیە خوای گەورە ئاوا بە لەفزی (كَبُرَ مَقْتًا) باسی فەرمووە کە لە هەموو قورئاندا چوار جار هاتووە؟! ئاخر هەڵوێستێک کە ئاوا رِقی خوای رەحمان و رەحیم هەستێنێت! دەبێت چەند ناقۆڵاو دزێوو قێزەوون بێت؟! ئاخر چۆن موسوڵمانی خواناس دەوێرێت خۆی بکاتە خاوەن هەڵوێستی وا، چ جای ئەوەی خۆی سەرپشکانە بیگرێتەبەر؟!

دەرسی یەکەم

ئایەتەکانی ١-٤

(سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (١) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ (٢) كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ (٣) إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنيَانٌ مَّرْصُوصٌ (٣)

مانای گشتی ئایەتەکان

(١) هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدایە تەسبیحاتی خوای گەورە دەکەن، بە گەورەو مەزنی دادەنێن، بڕیاری بێخەوشیی بۆ دەدەن، بەڕێزەوە سوپاس و ستایشی دەکەن و بە تاکوپاکی دەزانن، چونکە خوای گەورە عەزیزە: بەرزو مەزنەو کەس حەددی ئەوەی نییە بەربیرەکانێ راگەیێنێت، خوای گەورە حەکیمە: هەموو کارو فەرمانێکی قەدەریی و شەرعیی خۆی لە کات و شوێنی شیاوی خۆیدا دەکات. هەر وەکو لە شوێنێتریشدا دەربارەی ئەم تەسبیحاتکردنەی مەخلووقاتی ئاسمانەکان و زەوی دەفەرموێ: (تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدَهِ وَلَكِن لاَّ تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا) الاسراء/٤٤ واتە: هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدان تەسبیحاتی خوای گەورە دەکەن، هیچ شتێک لە بونەوەردا نییە ئیللا تەسبیحاتی خوا دەکات، بەڵام ئێوە لە تەسبیحاتەکانیان حاڵینابن، خوای گەورە بە ئارام و لێبوردەیە..

(٢) ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە، هۆ موسوڵمانینە! بۆچی ئەو کارانە ناکەن کە خۆتان دەیڵێن؟!

(٣) ئاخر ئەمە هەڵوێستێکە -کە شتێک دەڵێن وخۆتان نایکەن- ڕقی خوا هەڵدەستێنێت!

(٤) خوای گەورە ئەو کەسانەی خۆش دەوێت کە یەکڕیز لەبەرخاتری ئەو و لە پێناوی ڕێبازو بەرنامەکەی ئەودا کوشتاردەکەن! یەکڕیز وەکو دیواری خشت و ڕێک.

لێکدانەوەی ئایەتەکان

ئایەتی یەکەم

(سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ)

شەش سوورەتی قورئان بە تەسبیحاتی خوای گەورە دەستپێدەکات، ئەوانیش: الإسراء، الحدید، الحشر، الصف، الجمعە، التغابن، الأعلى. کە وورد سەرنجیان دەدەیتێ، دەبینی بە ڕیزی بەکار ھاتوون! نەک یەک لەدوای یەک، نا چونکە سوورەتیتریان وا لە نێواندا، بەڵام لە رووی زانستی صەرف (مۆرفۆلۆژی)یەوە بە ڕیزبەندیی داتاشینی زمانەوانی عەرەبییە، کە بریتییە لە ماتنی چاووگ، ئینجا کرداری رابوردوو، ئینجا کرداری رانەبوردوو، ئینجا کرداری فەرمان! ئەمەش ئەسڵی بەکارھێنانی ووشەی عەرەبییە کە تۆ لە زمانی عەرەبیدا باس لە ووشەیەک دەکەیت، دەبێت یەکەمجار چاووگەکەی بھێنیت، ئینجا بزانیت کرداری رابوردووەکەی چۆن لێ وەرگیراوە، ئینجا داتاشینەکانیتری. بۆ نموونە دەڵێیت: (قَولٌ: سەرچاوەی قَالَ).. ئەم ووشەیەی تەسبیحاتیش ئاوا لە قورئانەکەدا ھاتووە: لە سوورەتی ئیسرائدا چاووگە: (سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً) ئینجا لە سوورەتی حەدیدو حەشرو صەففدا _کە لە دوای ئەو دێن_ بە شێوەی کرداری رابوردوو دێت: (سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) و لە سوورەتی جومعەو تەغابوندا _کە لە دوای ئەمان دێن_ کرداری رانەبوردووە: (يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ) و لە سورەتی ئەلئەعلادا _کە کۆتاییانە_ بە شێوەی کرداری فەرمان دێت: (سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى)!

ئەم ڕیزبەندییە جوانەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ڕیزبەندیی سوورەتەکانیش ھەر وەک ھەموو قورئانەکە ھەر لە لایەن خوای پەروەردگارەوەیە.

ووشەی (سَبَّحَ) یەعنی پاکي و بێ خەوشيی بۆ.. یەعنی بە تەواویتیی مەتحکردن، کوردەواری جوان ئەم مانایەی پاراستووە کە بە ھەموو زیکرەکانی خوای گەورە -بە تایبەتی دوای نوێژە فەرزەکان- ی ووتووە: تەسبیحات، چونکە لەو زیکرانەدا (سُبْحَانَ اللَّهِ

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَاللَّهُ أَكْبَر)یان تێدایە، کە هەموویان هەر مەتحی خوای گەورەن..

ئەم سەرەتایە زۆر گرنگە لە جێگیرکردنی ئەو دیدو تێڕوانینەی لە پێناسەی سوورەتەکەدا باسمانکرد، کە بریتییە لە قەناعەتکردنی موسوڵمان بەوەی کە ئەمەی ئەو گرتوێتییەبەرو بە بەرنامەی خۆیی داناوە دینی خوایە، کۆتا پەیامی ئەوە، ئەم تەکلیفکراوە پێوەی پابەندبێت و خەڵکی بۆ بانگکات و پیادەیکات، دیسان تەکلیفکراوەکە بە جیهاد بیپارێزێت. ئەم سەرەتایەش ئەوەی لا جێگیردەکات کە هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدان، ستایشی خوای گەورە دەکەن، نەکات ئەم لەم سوپاس و ستایش و خواناسییە دواکەوێت! دەبێت خواناسیی و خواپەرستیی و راسپاردە هەڵگرتنەکەی(کە بانگەوازەکەی خوایە) بە قەدەرێکی گەردوونیی و تەکلیفێکی شەرعیی بزانێت و زۆر بە جیددیی شانیبداتەبەر، تا دینەکە بەسەر هەموو بەرنامەو دیدو تێڕوانێنێکیتردا زاڵبێت، چونکە بزاڤ بەم قورئانە وەکو بزوتنەوەکانیتری ناو گەردوونە، کە هەمووی هەر دەبێت بە پێی ئەو یاساو رێساو سیستەمەی خوا بێت، کە بۆی داناون. دینداریش ئاوایە. چونکە دینداریی ناسینی خوایە، پەرستنی خوایە، پابەندبوونە بە شەریعەتەکەی و چەسپاندنێتی، ئەمەش دەبێت لە هەموو کەسێکدا بێتەدیی، تا هەموو خەڵکی لەگەڵ نەغمەی بزوتنەوەی گەردووندا پێ هەڵگرن، نابێت کەسانێک لاپەڕیدە بژین و نامۆ بجوڵێن و ناوازە بچڕن!!

هەندێک لە زانایان رایان وایە کە بوونەوەرو ئەوی کە تێیدایەتی بەوە تەسبیحاتی خوای گەورە دەکەن کە دەبنە بەڵگەو نیشانە لەسەر گەورەیی خوای گەورە، نەک بە وێردو زمان. بەڵام زۆرینەی زانایانیتر رایان پێچەوانەی ئەوەیەو دەفەرموون: نەخێر لە حەقیقەتدا ئەمانە هەر یەک بەو زمانە تەسبیحاتدەکات کە خوای گەورە بۆی دروستکردوون، ئەم رایەشیان بەهێزترە، چونکە خوای گەورە لە باسی چیاکان و زیکرکردنیان لەگەڵ سەییدنا داوودا علّیه السلام بۆ خوای گەورە دەفەرموێ: (وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ) الأنبياء/٧٩ واتە: چیاو باڵندەکانمان لەگەڵ داوودا ملکەچدەکرد، تا زیکری خوا بکەن. ئەگەر ئەمە زیکری حەقیقەت و بە زمان نییە، ئیتر چ

تایبەتمەندێتییەکی بۆ سەییدنا داوود علیه السلام تێدایە. جا کەوابێت ئەم چیاو باڵندانە لەگەڵ ئێمەشدا هەر زیکردەکەن. ئاشکرایە کە نابێت ماناکەی ئاوا بێت، چونکە ئەوە ئیمتیازێکی تایبەتی سەییدنا داوودە علیه السلام.. ئەمە جگە لەوەی کە فەرموودەی پێغەمبەرمان صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە سەحیحی ئیمامی موسلیم و لای ئیمامی ئەحمەددا هەیە کە فەرموویەتی: (إِنِّي لَأَعْرِفُ حَجَرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ أُبْعَثَ إِنِّي لَأَعْرِفُهُ الْآنَ).[١] واتە: بەردێک لە مەککە دەناسمەوە کە پێش پێغەمبەرایەتییم سڵاوی لێ دەکردم، ئێستاش دەیناسمەوە. یان لە سەحیحی بوخاریدا هاتووە کە چێشت لە بەردەستی پێغەمبەردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تەسبیحاتیکردووە..

کۆتایی ئایەتەکەش بە دوو سیفەتی خوای گەورە دەهێنێتەوە کە هەم عەزیزە واتە دەسەڵاتداری زاڵ و بێباک. ئیمامی شەوکانی لە (فتح القدیر)دا دەفەرموێ یەعنی: دەسەڵاتێکی وا کە نە کەس دەتوانێت ململانێی لەگەڵدا بکات، نە کەسیش دەتوانێت بەسەریدا زاڵ ببێت، بێباکیشە لەوەی ئێوە تەسبیحاتیدەکەن یان نا.. هەم حەکیم (دانا)یە. واتە هەموو شتێک لە کات و شوێنی گونجاوی خۆیدا دەکات. کەوابوو کە فەرمانی پابەندبوون و ڕێزگرتنی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و سەرخستنی بانگەوازەکەی و کوشتارەکەی پێکردوون، دەزانێت چۆن و بۆچی و کەی پێتاندەکات.

ئەوی موسوڵمانە، ئەوی ئەم دینەی قبووڵکردووە، دەبێ ئەوە بزانێت کە ئەمە پەیمانەو بە خوای خۆی داوە. ئەمە بەڵێنەو لەگەڵ خوای خاوەن دینەکەدا بەستویەتی. بۆیە ئەوی پێچەوانەی ئەم پەیمان و بەڵێن و بەیعەتەی ڕەفتارکات، نەک هەر عارێکی بەسەرخۆیداهێناوەو زیانیلێکەوتووە! نا، ڕقی خوای هەستاندووە!! بۆیە یەکسەر لە ئایەتی دوای ئەودا دەفەرموێ:

---

[١] موسلیم (٢٢٧٧)، ترمذی (٣٦٢٤)، ئەحمەد (١٠٥/٥)، داریمی لە پێشەکی السننەکەیدا (ژ:٢٤).

ئایەتی دووەم

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آَمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ)..

هەڕەشەیەکی توندو سەختە لەو کەسانەی بەڵێندەدەن و نایبەنەسەر، هەڕەشەیە لە کەسانێک کە بە قسە شتێکدەڵێن و بە کردەوە شتیتری پێچەوانەی ئەنجامدەدەن! ئەوانەی کردوەی وایان لێ دەوەشێتەوە کە پێچەوانەی گوفتارو ئامۆژگاریەکانیانە بۆ خەڵکی!! نەک هەر قبووڵ نابن، بەڵکو سزای سەختیش وەردەگرن.. سەیری شێوازی داڕشتنەکە بکە، بە لامی تەعلیل (واتە پرسین لە هۆ) دەستپێدەکات، هەر وەکو ئەوەی بفەرموێ: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتانهێناوە، هۆ موسوڵمانینە! ئاخر بۆچی ئەوەی خۆتان نایکەن بە خەڵکی دەڵێن بیکەن؟! بۆچی، بە چ پاڵنەرێک؟! ئەگەر راستەو باوەڕتان بە حەقیقەتی ئەم فەرمانە خواییانە هەیە. ئەدی بۆچی خۆتان نابنە پێشەنگ و خۆتان یەکەم کەس ئەنجامیاننادەن؟! ئەگەر باوەڕیشتان پێیان نییە! ئەدی بۆچی خۆتان خستۆتەپێش خەڵکی؟! بۆچی بوونەتە سەردارو پێشەوا؟! ئەگەر باوەڕیشتان پێیەتی، بەڵام وا دەزانن مانەوەی خۆتان گرنگترە! چونکە خۆتان بە سەرکردەو پێشەوا دەزانن، کێ ئەم زانیاریانەی پێداون؟ کێ مانەوەی بۆ مسۆگەرکردوون؟! ئەگەر راستەو سەرکردە نابێت پێشەنگی ئەنجامدانی فەرمانبێت، ئەدی بۆچی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ یەکەم کەس خۆی فەرمانەکانی خوای پەروەردگاری ئەنجامدەدا؟!

ئەمە رەفتارێکی ئەوەندە زەق و ناقۆڵاو ناشیرینە، هەر لەگەڵ دەرکەوتنی لە داعیەکدا، لە سەرکردەیەکدا، یەکسەر لسەنگیی کەسایەتیی و نارەوایی گوفتاروو ناقۆڵایی کردارەکانی لە مێشکی خەڵکیدا دەچەسپێت. ئیدی قسەزانیی و رەوانبێژیی و زۆر ئایەت هێنانەوە نایسڕێتەوە![1]

---

[1] جارێک لە یەکێک لە بەرەکانی جیهادی کوردستان، موجاهیدێکی کەلاری بە یەکێک لە مەلاکانی سەرکردایەتی بزوتنەوەی ئیسلامی ووت: مامۆستا! توو ئەو خوایە ئەگەر ئەمەی ئێمە دەیکەین جیهادەو پاداشتەکەی بەهەشتی خوایەو بە راستیش بەهەشت هەیە! ئێوە بۆچی نایەن و بەشدارنابن؟! ئەگەر جیهادیش نییە، یان بەهەشت نییە، بۆچی ئەم خەڵکەی بۆ دەدەن بە کوشت؟!

ئەو زانا بەڕێزانەی سەلەف کە فەرموویانە موسوڵمان کە بەڵێنێکیدا، دەبێت بیباتە سەر، ئەم ئایەتەیان کردۆتە بەڵگە، لەگەڵ ئەو فەرموودەیەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە دەفەرموێ: (أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدَعَهَا إِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ).[1] واتە: چوار سیفەت هەن لە هەر کەسێکدا هەبن، دەیکەنە دووڕوو(مونافیق)ێکی تەواو، هەر کەسێکیش یەک سیفەتی لەوانە تێدا بێت، سیفەتێکی دووڕوویيەو تێیدایەتی، هەر پێوەی دەبێت تا وازی لێ دەهێنێت: ئەوی راسپاردەی لا دانێن و خیانەتی لێ بکات، ئەوی قسەی درۆدەکات، ئەوی بەڵێنێکدەدات و نایباتەسەرو ئەوی غەدر لە خاوەن بەڵێنەکەی بەرامبەری بکات، ئەوی لە ناکۆکی و ئیختیلافدا کەللەڕەق دەبێت و رقنانە دەستدرێژی دەکاتەسەر بەرامبەرەکەی.. یان ئەو فەرموودەی کە لە سەحیحدا هاتووەو دەفەرموێ: (آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ،وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ،وَإِذَا ائْتُمِنَ خَانَ).[2] واتە: نیشانەی دووڕوو سێیە: کە قسەدەکات درۆدەکات، کە بەڵێندەدات نایباتەسەر، کە راسپاردەشی لا دادەنێن نایپارێزێت. ئەم دوو فەرموودەیە پێنج سیفەتی دووڕوو دەخەنەڕوو، کە پێیان دەوترێت دووڕوویی بچوک، یان دووڕوويیکردەوە، کە گوناحی گەورەن، بەڵام خاوەنەکانیان لە ئیسلام و ئوممەتەکەی نابەنەدەرەوە..

ئیمامی ئەحمەدو ئەبوداوودو لە عبداللەی کوڕی عامیری کوڕی رەبیعەوە (عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ الْعَدَوِيِّ) دەگێڕنەوە کە فەرموویەتی: (دَعَتْنِي أُمِّي يَوْمًا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ فِي بَيْتِنَا فَقَالَتْ هَا تَعَالَ أُعْطِيكَ . فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا أَرَدْتِ أَنْ تُعْطِيهِ. قَالَتْ أُعْطِيهِ تَمْرًا. فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا إِنَّكِ لَوْ لَمْ تُعْطِيهِ شَيْئًا كُتِبَتْ عَلَيْكِ كِذْبَةٌ).[3] واتە: پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

---

[1] بوخاری (٣٤)، موسلیم (٥٨).

[2] بوخاری (٣٣)، موسلیم(٥٩).

[3] ئەبوداود/٤٩٩١ ئەحمەد/١٥٢٧٥ تەرجومە کوردییەکە هی ریوایەتەکەی ئیمام ئەحمەدیشە.

وَسَلَّمَ تەشریفیهێنابووە لامان و دانیشتبوو، منیش کە هێشتا گچکەبووم وویستم راکەمەدەرێ و لەگەڵ منداڵاندا یاریبکەم، دایکم بانگیکردم فەرمووی: وەرە عبدالله، ها شتێکت بدەمێ. پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پێی فەرموو: دەتوویست چی بدەیتێ؟! دایکم فەرمووی: دەنکە خورمایەکی دەدەمێ، پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: دە باشە، چونکە گەر هیچت نەداياتێ، درۆیەکت لەسەر دەنوسرا.

گەورەیی ئیسلام و بانگەوازەکەی لەوەدایە کە ناهێڵێت داعیانی موسوڵمان، خەڵکی بۆ ئیسلامەکە بانگێشتبکەن و خۆیان پێوەی پابەندنەبن، خوای گەورە سزای ئەو جۆرە داعیانەی زۆر سەختکردووە، لە فەرموودەی سەحیحی پێغەمبەردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە سەحیحی بوخاری و موسلیمدا لە ئوسامەی کوڕی زەیدەوە خوا لێیان رازی بێت هاتووە کە فەرموویەتی: (يُؤْتَى بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْقَى فِي النَّارِ فَتَنْدَلِقُ أَقْتَابُ بَطْنِهِ فَيَدُورُ بِهَا كَمَا يَدُورُ الْحِمَارُ بِالرَّحَى فَيَجْتَمِعُ إِلَيْهِ أَهْلُ النَّارِ فَيَقُولُونَ يَا فُلاَنُ مَا لَكَ أَلَمْ تَكُنْ تَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَيَقُولُ بَلَى قَدْ كُنْتُ آمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَلاَ آتِيهِ وَأَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَآتِيهِ).[١] واتە: رۆژی قیامەت، کابرایەک پەلکێشدەکەن و فڕێیدەدەنە ناو ئاگری دۆزەخەوە، وورگ و ڕێخۆڵەی دێتەدەرێ، لە ناو ئاگرەکەدا بە دەوری خۆیدا -لە تاو ژان و ناسۆریی- خولدەخوات، وەکو کەری دەستاڕ (لە کوردیدا کەری جەنجەڕ یان گای گێرەیە) ئینجا خەڵکی دێنەدەوری و دەیناسنەوە، هاواریدەکەنێ: ئەرێ کابرا ئەوە چیتە؟! (واتە بەسەرسامییەوە لێیدەپرسن، چونکە لەو باوەڕەدانەبوون ئەوە شوێنی ئەو بێت و چارنووسی بەو رۆژە گەیشتبێت) لێیدەپرسن: مەگەر تۆ فەرمانت بەچاکەو بەرهەڵستیت لەخراپە نەدەکرد؟! دەڵێ: بەدی! بەڵام کە من فەرمانیچاکەم بە ئێوە دەکرد خۆم نەمدەکرد، کە بەرهەڵستی خراپەشم لێتان دەکرد بۆ خۆم دەمکرد..

ئەمە لەسەر درۆو پەیمانشکاندن و دینداریی فرت و فێڵ و رووکەشانە..

[١] موسلیم(٢٩٨٩).

ئایەتی سێیەم

(كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ)

(مَقْت): زۆرترین ڕقهەستانە، یان کارگەرترین هۆی تووڕەبوونە. عەرەب جۆرێک ژنمارەکردنیان هەبوو پێیاندەووت: نکاح المقت، کە مارەکردنەوەی باوەژنی خۆ بوو. (المقت و المقاته) هەر بە هەمان مانان، بۆ بکەریشیان دەووترێت: (مقیت یان ممقوت)..لێرەدا کە بە مەنصووب هاتووە لەبەر ئەوەیە کە تەمییزە..

گەورەترین و دژوارترین شتێک کە ڕقی خوای گەورە هەستێنێت ئەوەیە کە کەسێک پەیمان بە خواو بە پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و پاش ئەویش بە ئەمیرەکەی بدات _کە بێخەم بە حەتمەن کوشتار دەکەم! بەڵێن بێت لەسەر ئەم جیهادو قیتاله بەیعەتت پێدەدەم_ کەچی لەو کاتەی جەنگ بەرپادەبێت و جیهادەکە فەرزدەبێت، ئەم خۆی دەدزێتەوەو کەس نایدۆزێتەوە!! ئاخر ئەگەر سەد کەسی وا بەیعەتی کوشتارو مردن بە ئەمیرێک ببەستن و ئەویش بە دیدو دیراسەو لێکۆڵینەوەی خۆی و ئەو ووزانەی لەبەر دەستیدان هەستیکرد دەتوانێت دە مەفرەزە لە موجاهیدەکانی تەشکیلکات و بیاننێرێتە سەر دوژمن! بەڵام لە سەعاتی سفردا خۆی لێبدزنەوە، لەو کاتەی ئەو پێویستی پێیانە، خۆ وونکەن! هەر هەموو کارەکە هەڵدەوەشێننەوە! ڕیسەکە دەکەنەوە بە خوری! ئیدی ئەو ئەمیرە مارانگازدەبێت و متمانەی بە جەنگاوەرە دلێرەکانیشی کەمدەبێتەوە!

قورئانی پیرۆز پڕە لە باسی ئەو دەمهەراشە دەروونبەزیوانە! وەک دەفەرموێ:

* (وَإِذْ قَالَت طَّائِفَةٌ مِّنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا) الاحزاب/١٣واتە: کۆمەڵێکیان بە خەڵکی شاری مەدینەی پێغەمبەریان دەوت: هۆ خەڵکی یەسریب (ناوە کۆنەکەی پێش تەشریفبردنی پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) کەی ئەمە جێ و ڕێی ئێوەیە، کورە بگەڕێنەوە! هەندێکیتریشیان داوای مۆڵەتی گەڕانەوەیان لە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەکرد، دەیانووت:ماڵەکانمان چۆڵەو لەبەر ئابڕوو ناموسی خۆمان هەر دەبێت

ئیزنمانبدەیت و بگەڕێینەوە! بەڵام لە راستیدا لەبەر ئابڕووی ماڵەکانیاننەبوو، هەر دەیانوویست هەڵێن!

* (وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِن قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْأَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْؤُولًا) الاحزاب/١٥ واتە: بە تەئکید پێشتر پەیمانیان بە خوای گەورە دابوو کە پشتهەڵناکەن! ئاخر پەیماندان بەرپرسێتی لەسەرە؟! نازانن کە خوای گەورە لێیان دەپرسێتەوە کە بۆچی شکانتان؟!

ئیمامی ئیبنوقودامەی مەقدیسی لە کتێبی (الْمُغْنِي)دا دەفەرموێ: ئەگەر جەنگاوەرێک بە ئەمیرەکەی ووت: دەرەقەتی دوژمن نایەین! دەبێ ئەمیر ئەو کەسە لە ڕیزی جەنگاوەرانی دەرهێنێت و نەیبات بۆ جیهاد، چونکە ئەمە مایەی وورەدابەزینە. نابینیت خوای گەورە بە گلەیی دەربارەی یاوەرانی طالوت دەفەرموێ: (قَالُواْ لاَ طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنودِهِ) البقرة/٢٤٩ واتە: ئەمڕۆ هەر بە هیچ شێوازێک دەرەقەتی جالووت نایەین! کەچی کە ئەم بەزیوانە کە لارێکەوتن و دواکەوتن، کە ریزی موجاهیدەکانیان لێ پاکبۆوە، دەبوو ریزەکە لاوازبێت، کەچی بەهێزتربوو. پاڵفتە بوونەوەی ریزی جیهادەکە لەمانە، بووە مایەی ئەو سەرکەوتنە مەزنەی خوای گەورە لە کۆتاییەکەیدا دەفەرموێ: (فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ اللّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاء) البقرة/٢٥١ واتە: ئیتر بە ئیزنی خوا تێکیانشکاندن و داوود جالووتی کوشت و خواش دەسەڵات و حیکمەتی خۆی پێ بەخشی و ئەوەی خۆی حەزیکرد فێریکرد..

بەڵام لەبەرامبەر ئەم دەروون بەزیوانەشدا بڕوانە قورئان چۆن هەڵوێستی سەرڕاستی دینداری کەڵەپیاوانی مێژووی تۆمار کردووە، هەر لە سورەتی ئەحزاب سەرنجبدە:

* (مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا) الاحزاب/٢٣ واتە: لە موسوڵماناندا پیاوانێک هەن، سەرڕاستانە ئەو پەیمانەی کە بە خوایان بەستبوو بردیانەسەر، هەیانە بەو پەیمانەوە سەرینایەوەو هەشیانە چاوەڕێیە، بەڵام بە هیچ جۆرێک نەگۆڕان..

* (لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِن شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا) الاحزاب/٢٤ تا خوای گەورە پاداشتی راستگۆیان لەسەر راستگۆییەکەیان

بداتەوە و ئەشکەنجەو ئازاری دووڕووانیش -گەر حەزبکات- بدات، یان لەوانیش خۆشببێت. خوا لێبوردەو بەبەزەییە..

کەوابوو ئەوی بەڵێنیداوەو بردوێتییەسەر، شایانی پاداشتی خوای خاوەن بەڵێنەو ئەوی بەڵێنیداوەو خۆی لێ دزیوەتەوەو شکاندوێتی شایانی سزایە.. موسوڵمانی دینداریش دەزانێت کە بۆی نییە پەیمان بە خەڵکی بدات و بیشکێنێت، چ جای بە خوای پەروەردگار!! بۆی نییە قسەو رەفتاری پێچەوانەی یەک بنوێنێت، خوای گەورە لە مەتحی سەییدنا شوعەیبدا دەفەرموێ: (وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَى مَا أَنْهَاكُمْ عَنْهُ) هود/٨٨ واتە: نامەوێت لەو شتەی بەرهەڵستیم لێکردوون لێی خۆم پێچەوانەتان بکەم و بکەومە ناوی!

ئیمامی نەخەعی(کە پێشەوایەکی بەڕێزی تابیعینە) دەیفەرموو: سێ ئایەت منیان لە خەڵکی گرتۆتەوە، کە شتیان بۆ بگێڕمەوە: (أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ) البقرة/٤٤ واتە: چما فەرمان بە خەڵکی بەچاکە دەکەن و خۆتان بیردەچێتەوە؟! (وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَى مَا أَنْهَاكُمْ عَنْهُ) هود/٨٨ واتە: نامەوێت لەو شتەی بەرهەڵستیم لێکردوون لێی، خۆم پێچەوانەتان بکەم و بکەمە ناوی!، ئینجا ئایەتی: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ).

ئایەتی چوارەم

(إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنيَانٌ مَّرْصُوصٌ)

واتە: خوای گەورە ئەو کەسانەی خۆشدەوێت کە یەکڕیز لەبەرخاتری ئەوو لە پێناوی ڕێبازو بەرنامەکەی ئەودا کوشتاردەکەن! یەکڕیز وەکو دیواری خشت و ڕێک.

(مَّرْصُوصٌ): فەڕائی زمانەوان رحمەالله دەفەرموێ: واتە: داڕێژراو بە قوڕقووشم(رصاص)! ئەلموبەڕەد دەفەرموێ: نوساندنی بەردی دیوارە بەیەکترییەوە، تا وایان لێ دێت وەک یەک پارچە دەنوێنن، هەندێک زمانەوانیتریش دەڵێن مەبەست لە خشت و ڕێکبوونی ددانە..

خۆشەویستی یەکێکە لە سیفەتی کرداریی خوای گەورە، خوای گەورە دوو جۆر سیفاتی هەن، جۆرێکیان: سیفاتی خۆیین، کە بە زاتی پیرۆزی خۆیەوەن، وەکو زانستیی و زیندوویی، یان وەکو دەست و پەنجە، جۆرەکەیتریان: کردەوەن، وەکو: هاتن، توڕەبوون، خۆشوویستن.. ئێمە باوەڕمان بەوە هەیە کە خوای گەورە ئەم سیفەتانەی هەیە، بەڵام نازانین چۆنیەتییەکەیان چۆنە؟ دەستی هەیە بەڵام نازانین دەستەکە چۆنە. ناشکرێت بە دەستی مەخلووق بچوێنین. ناشکرێت بپرسین: داخۆ لەپی دەستی هەیە یا نا؟! چونکە هیچ زانیارییەکمان دەربارەی چۆنیەتی ئەو دەستە نییە.. یان باوەڕمان بەوە هەیە کە خوای گەورە تووڕەدەبێت، بەڵام نازانین چۆنیەتەکەی چۆنە. ناشکرێت بە هی خۆمانی بچوێنین. چونکە تووڕەیی خۆمان حاڵەتێکی دەروونی و جەستەیی مەخلووقە، کە دیاردەیەک دەبینین لەگەڵ بۆچوونماندا ناگونجێت و دەسەڵاتی گۆڕینیمان نییە، خوێن لە دەمارەکانماندا کۆ دەبێتەوە، بەڵام خۆ ئێمە نازانین زاتی خوا خۆی چۆنە تا سیفەتی تووڕەبوونەکەی بزانین، بۆیە ئەسڵ ئەوەیە کە بڵێین: بەڵێ باوەڕمان بە ئایەتەکانی سیفاتی خوا هەیە، وەکو کە هاتوون، بەو مەبەستەش کە خوای پەروەردگار فەرموونی، یان پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ باسیکردوون، بێئەوەی چۆنیەتییان بۆ دیاریبکەین یان بیانچوێنین بە سیفاتی مەخلووق. چونکە هەر تێپەڕیوونێک لەم پێناسەو سنوورە دەمانخاتە هەڵەی شوبهاندنەوە، چونکە ئێمە بە پێنج هەستەوەرەکانی دەرێ (بینین، بیستن، بۆنکردن، تامکردن، دەستلێدان) و بە هەستەکانی ناخمان(خەیاڵ، وەهم،

هەستی هاوبەش) دەرک بە شت دەکەین، خوای گەورەش نە زاتی خۆی و نەسیفەتەکانیشی نامومکینەو ناکرێت بەم هەستەوەرانە پەی پێ ببرێت، بۆیە پێویستە سنووری خۆمان بگرین و لێی تێپەڕنەکەین..چونکە وەک بە هەستەوەرەکانی دەرێ پەی بە سیفەتی خوا نابەین، بە ئامێرەکانی ناخیشمان هەر دەرکی پێناکەین، چونکە پێوەری ئەوانیش ئیعتیماددەکاتەوە سەر هەستەوەرەکانی دەرێ. بۆ نموونە من مەدریدی پایتەختی ئیسپانیام نەدیووە، بەڵام دەتوانم خەیاڵی لێ بکەمەوە، یان بە تەوەهھوم وێنەیەکی لە مێشکمدا بۆ بکێشم، بەڵام حەتمەن هەر قیاسیدەکەمەوە لەسەر شارێکیتری ئەورپایی. کە بڵێن پەیکەری زۆری لێیە، قیاسی دەکەمەوە لەسەر ڤیەنناى پایتەختی نەمسا، یان شاری فلۆرەنسەی ئیتاڵیا، کە دیومن پڕن لە پەیکەر. کە بڵێن ڕوباری ئاو بە ناوەڕاستی شارەکەدا دەڕوات، قیاسی دەکەم لەسەر ئەمستەردامی پایتەختی هۆڵەندا یان ستۆکهۆڵمی پایتەختی سوید، چونکە ئەمانم دیووە. وە هەروەها گەر پێم بڵێن ئەتۆم چییە؟ ئەو ڕەسمەیان بۆ دەکێشم کە ئەلیکترۆن بە دەوری ناوکدا خولدەخۆن! هەروەها هەر شتێکیتری نەزانراو باسکەم، حەتمەن دەیچوێنم بە زانراوێک.. بەڵام بۆ سیفاتی خوای گەورە بۆمان نییە شێوازێک داڕێژین، بۆمان نییە چۆنیەتییەکیان بۆ وێنەبکێشین. چونکە هەرچی بە مێشکماندا دێت هەر ماددەیەو خوای گەورەش لە دەرەوەی ماددەو ووزەیە.. بەڵام دەشێت شێوە یان وێنەی مەخلووقێکی نەزانراو بە زانراوێک قیاسکەین، نابینیت کە ئێمەی مرۆڤ شەیتانمان هەرچەندە نەدیووە، بەڵام خوای گەورە نەزانراوێکی دووری وەک: (شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ) واتە: درەختێکە لە قوڵایی بنی دۆزەخەوە دەردەچێت. بۆمان دەچوێنێت بە سەری شەیتان! (طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُؤُوسُ الشَّيَاطِينِ) الصافات/٦٥ چونکە هەر یەکەمان شێوەیەکی خەیاڵی شەیتانمان لە بیردا هەیە، بۆ نموونە؛ من لام وایە سەری زل و قژبژو چاوی خوارو ڕەنگی دێزەو زۆر ناشیرینە، بەڵام کابرایەکی ئەوروپایی کە ڕەسمی دەکێشێت، دوو قۆچی بۆ دەکات و کلکێکی

درێژو دوو کەڵبەی تیژو درێژی بۆ دەکات[١]. مومکینە بتوانین وێنەی هەموو مەخلوقێکیتر تەسەوربکەین، بەڵام بە هیچ شێوەیەک ناتوانین تەسەوری سیفەتی خوای کردگار بکەین، چونکە لە دەرەوەی سنوورەکانی کات و شوێن و ماددەو ووزەن، هەموو زانیاریەکانی ئێمەش -هەر چەندە زۆر زۆر سنوردارن- بەڵام هەر وان لە سنورەکانی کات و شوێن و ماددەو ووزەدا!

کەوابوو ئەوەندە با بزانین کە خوای گەورە خەڵکانێکی موسوڵمانی جەنگاوەری یەکڕیزی خۆشدەوێت، یەعنی لای پەسەندن، ڕێزیان زۆرە لای، ئاگای لێیانە، جێبایەخنی، سەرپەرشتییاندەکات! ئەمانەی ئەو خۆشی دەوێن جەنگاوەرن، یەکڕیزن! ئەمە مایەی خۆشحاڵی موجاهیدە، کابرای موسوڵمانی جەنگاوەر ئەگەر نییەتی پاک بێت و ڕاستکات، لە هەردوو سەرەوە سەرفرازی مسۆگەرکردووە: لە لایەکەوە ئەو پەیمانەی کە بە خوای دابوو کە لەبەرخاتری ئەوو لە پێناوی دینەکەی ئەودا بجەنگێت، ئەوەتا وا بەوەفایەو پەیمانەکەی هێناوەتەدی، قسەو کرداری کردوون بەیەک، لە لایەکیتریشەوە ئەوەتا وا لە ڕیزی موجاهیدە جەنگاوەرکاندایە، کە خوای مەزن خۆشی دەوون، کەوابوو لەمسەرەشەوە هەر مسۆگەرە... خۆزگەم بە خۆی..

بەڵام بەکارهێنانی یەکڕیزی لێرەدا زۆر مەبەستە، چونکە لە لایەکەوە هەر بە لەفزی (صَفًّا) هێناوێتییەوە، کە حاڵی کوشتارەکەیە، کە موسوڵمانە جەنگاوەرەکانی تێدایە، یەکدڵن، یەکڕان، یەکڕێن، یەکفەرماندەو یەکئاڕاستەن، لە لایەکیترەوە خوای گەورە نموونەیەکی بەرجەستەی نیشانداون، کە دیوارە. دیواریش لە هەموو کات و شوێنێک هەیە، دیواری قوڕ بێت یان هەوربڕەکانی ڕۆژئاوا، هەر سیفەتی ڕاستوڕێکیی دەگەیێنێت، چ جای ئەوەی بە مرصوص(خشت و ڕێک) وەسفیکردووە! مەبەستیش لێرەدا ئەوەیە کە موسوڵمانان لە کاتی شەڕو پێکداداندا وەک دیواری ڕێک و ڕەپ و پتەو خۆڕاگرن و کەلێن

پێغەمبەری خواش ئاماژەی بۆ قۆچەکانی کردوە کە بەیانیان خۆر لە نێوانیان هەڵدێت. وەک دەفەرموێ: () بوخاری (٥٨١)، موسلیم (٨٣١).[١]

نەخەنە نێوانیان، نەبادا دوژمنەكانیان لەو كەلێنانەوە دزەبكەنە ریزەكانیانەوە. كەلێنی ئیختیلافات و ناكۆكی ناوكۆیی..

ئاشكرایە كە دیواری (مرصوص) كەڵەكەبەردێک نییەو گەڵابەیەک هەڵی ڕشتبێت. با بەردەكانی نەقاڕپی و رێک و خشتیش بن، وای بێنە خەیاڵی خۆت گەڵابەیەک بلۆكی چیمەنتۆ بێنەو هەڵیرێژە، داخۆ بۆت دەبنە دیوار، كەوابوو هەر موسوڵمانە جەنگاوەرە ووره بەرزو دلێرو چاونەترسەكە كافی نییە، گرنگە كە ئەم كەرەستە نایابە لە ریزێكی نایابی ئەندازیارانەشدا بێت..

لە فەرموودەی پێغەمبەری نازداریشدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم لێكچواندنە گرنگە، هاتووە، كە دەفەرموێ: (إِنَّ الْمُؤْمِنَ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا).[١] واتە: موسوڵمان بۆ موسوڵمان وەک ریزەخشتی خانوویەكی رێكە، هەر یەک ئەویتر دەبەستێتەوە.

سەرنجدەرە دیواری خانوویەک و سەرنجدەرەوە ریزی موسوڵمانان! كە لە كەسانی وەكو تۆ پێک دێت! لە خۆت رازیت؟! ئایا بە راستی تۆ بلۆكێكی ئەندازیارانەی رێک و پێكی ئەم ئوممەتەیت و كەس نییە لە دیوارێكت هاوێت؟! سەیركەینەوە: هەر وەكو چۆن خانوویەكی خشت و رێک، بریتییە لە كۆمەڵە بەردێكی كەڵەكەكراو، بەڵكو پێكهاتەی چەند دیوارێكی راست و رێكەو بە بلۆک یان بەردی پتەوو نەقاڕپی هەڵچنراوەو هەریەكەیان بە چیمەنتۆو شیشی ئاسن، بە پێی نەخشەیەكی ئەندازیاری پێكەوە چەسپێنراون، ئەم خانووە هەموو شتێكی بە پێی نەخشەیە: پایەكانی، پردی پەیوەست و گرێ و تێهەڵكێشی سەربان و كۆڕنیش و لاشیپانی، و قووڵیی و پانیی بنەپایەو ئەستوریی بناغەو پایەو دیوارو رادەی بڵندیان، هەروەها هەموو حساباتێكی تین و قورسییو قورسایی و بارودۆخی كەش و سەرماو گەرماو ئاڵوگۆڕی هەواو..هتد. ئەمە هەر وەسفی گشتی موسوڵمانانە بۆ یەكتریی، ئەدی لە جەنگ و كوشتارەكەدا دەبێت چۆن بن تا خوای گەورە خۆشیبوێن؟!

---

[١] بوخاری(٢٤٤٦)، موسلیم (٢٥٨٥).

ئەم ئایەتە یەکێکە لەو شوێنە پیرۆزانەی قورئان کە موسوڵمانانی تێدا ماندەدات بۆ کۆمەڵکاریی شەرعییانەی خۆیان، چونکە مومکین نییە بانگەوزای ئیسلامی و پێکەوەنانی کۆمەڵگەو پیادەکردنی شەریعەتەکەی و جیهاد لە پێناوی پاراستنی ئەم دینەو مانەوەیدا بە تاکڕەویی بکرێت. کاری تاک گەر پاک و شەرعییش بێت، بەرهەمەکەی ئەوەندە کاریگەرنابێت تا جاهیلییەت لاوازکات، چ جای ئەوەی رایداو لایدا. چ جای ئەوەی دینەکەی پێ بەرقەرارکات. بۆیە لێرەشدا خوای گەورە تەئکید لەسەر کۆمەڵکاریێتی کوشتارەکە بە یەکریزیی جەنگاوەران، دەکاتەوە. بێگومان یەکریزیی مەبەستی لەوە نییە هەموو ئەو موسوڵمانە جەنگاوەرانە لەیەک شوێندا ڕیزببەستن وەکو ڕیزی نوێژی جەماعەت، نەخێر، چونکە ئەمە مایەی کوشتن و لە ناوچوونیانە، بەتایبەتی لەم زەمانی تۆپ و فڕۆکەو ڕۆکێتانەدا کە بە مانگی دەسکرد ئاڕاستەدەکرێن. بۆیە بە پێچەوانەوە، دەبێت بە لاشە لێکەوە دووربن. ئەوەی لێرەدا مەبەستە ئەوەیە کە دەبێتە مایەی هێزو پێزو ڕێزی جەنگاوەرەکان. کەوابوو لێرەدا مەبەست یەکبیریی و یەکرێبازیی و یەکمەبەستیی و یەک سەرکردایەتیی و یەک ئاڕاستەییە. ئەمەش بەڵگەنەوویستی شەڕی کۆن و نوێیە. هەموو کەسێک هەر بە فیترەتی خۆی ئەمە دەزانێ. کافرێکی وەکو فیرعەون و دەستەو دایەرەکەشی لە بەرامبەر بانگەوازە ئاشتیانەکەی سەییدنا موسادا علیه السلام دەیانووت: (فَأَجْمِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ ائْتُوا صَفًّا) طە/٦٤ واتە: پلان و پیلان و نەخشەو تەگبیرتان بکەن بە یەک و یەکڕیز بچنە بەرامبەریی. (بەرامبەر سەیدنا مووسا علیه السلام). لە قورئاندا لە هیچ شوێنێکدا نابینیت کاری تاک کەسی کرابێتە مایەی بنیاتنانی کۆمەڵگەی موسوڵمانان، بە پێچەوانەوە هەمیشە فەرمانەکانی خوای گەورە بە شێوازی کۆ ماتوون: (يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا.. كُتِبَ عَلَيْكُمْ.. إِذَا كُنتُمْ.. إِذْ أَنْتُمْ.. أَقِيمُوا.. أَعِدُّوا.. جَاهَدُوا..) تەنانەت نوێژیش کە بە تەنها دەیکەیت هەر دەڵێیت: (إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ * اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ).

ئەوەی کە خوای گەورە کردوێتییە مایەی خۆشوویستنی جەنگاوەرانی موسوڵمان -وەک لەم ئایەتەدا دەردەکەوێت- باوەڕو یەکڕیزیی و جەنگ و جیهادو کوشتارە ، ئەمانەشی لە شوێنیتری قورئاندا بە فراوانتر باسفەرمووە. بۆ نموونە ئەوەی کە دەبێتە مایەی

سەرکەوتنی سوپای موسوڵمانان لە سورەتی ئەنفالدا ئاوا باسیفەرمووە: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُواْ وَاذْكُرُواْ اللّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلَحُونَ * وَأَطِيعُواْ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَلاَ تَنَازَعُواْ فَتَفْشَلُواْ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُواْ إِنَّ اللّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ) الانفال/٤٥.٤٦ واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتانهێناوە، هۆ موسوڵمانینە، کاتێک بە کۆمەڵێکی دوژمن دەگەن، خۆتانڕاگرن، زیکری خوا زۆر بکەن، تا سەرکەوتوبن. گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی بن و ڕاجوێییتان نەتانگەیێنێتە ناکۆکیی، چونکە دوایی دەبەزن و شکست دێن و هێزو پێزتان نامێنێت. بە ئارامیش بن خواش لەگەڵ ئارامگرانە. ئەمانە هۆکاری سەرکەوتنن: خۆڕاگرتن، یادی خواو پێداچوونەوەی نییەت و پشتبەخوابەستن، ملکەچی دەربڕین بۆ فەرمانی خواو پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و ئەو ئەمیرە شەرعییەی دانراوە، ناکۆک نەبوون و ململانێنەکردن، ئارام گرتن و خۆڕاگرتن وبەزۆر ئارام بە خۆدان..

گومانی تێدا نییە کە کۆمەڵکاریی و ملکەچی ئەمیر -لە کاری خێردا- و هیجرەت و جیهاد مایەی پاراستنی ئیسلام و مانەوەی عێزەتی موسوڵمانانن، بۆیە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وەکو لە حەدیسی سەحیحی ئیمامی ئەحمەدو ترمذییەوە لە (الحارث الاشعری)یەوە دەگێڕنەوە کە دەیفەرموو: (وَأَنَا آمُرُكُمْ بِخَمْسٍ، اللَّهُ أَمَرَنِي بِهِنَّ: بِالْجَمَاعَةِ، وَبِالسَّمْعِ، وَالطَّاعَةِ، وَالْهِجْرَةِ، وَالْجِهَادِ).[١]واتە: فەرمانتان بە پێنج شت پێ دەکەم کە خوای گەورە فەرمانی بە منیش پێکردوون: کۆمەڵکاری، گوێڕایەڵی و ملکەچی و هیجرەت و جیهاد..

لەم تێگەیشتنە ڕاسورەوایەوەبوو کە سەیدنا عومەری کوڕی خەطاب خوا لێی ڕازی بێت دەیفەرموو: (إِنَّهُ لَا إِسْلَامَ إِلَّا بِجَمَاعَةٍ، وَلَا جَمَاعَةَ إِلَّا بِإِمَارَةٍ، وَلَا إِمَارَةَ إِلَّا بِطَاعَةٍ، فَمَنْ سَوَّدَهُ

---

[١] ترمذی (٢٨٦٣)، ئەحمەد (١٦٧١٨)، حاکم (١٥٧٤) دەشفەرموێ: بە پێی مەرجەکانی بوخاریی و موسلیمە، شێخی ئەلبانی رحمەالله لە (صحيح مشكاة المصابيح/٣٦٩٤) و لە: (التعليق الرغيب ١٨٩/١)و ل: ٠(صحيح الجامع/ ١٧٢٤)دا دەفەرموێ: سەحیحە.

قَوْمُهُ عَلَى الْفِقْهِ، كَانَ حَيَاةً لَهُ وَلَهُمْ، وَمَنْ سَوَّدَهُ قَوْمُهُ عَلَى غَيْرِ فِقْهٍ، كَانَ هَلَاكًا لَهُ وَلَهُم)[1] واتە: ئیسلام بە بێ کۆمەڵکاریی وجودی نابێت، کۆمەڵکارییش بە بێ ئەمیرێتیی دانامەزرێت، ئەمیرێتییش بە بێ ملکەچیی و گوێڕایەڵیی نایاتەدیی. هەر کەسێک خەڵکەکەی بە تێگەیشتوون و لێحاڵییبوونەوە کردبوویان بە ئەمیرو سەرداری خۆیان، ئەوە مایەی ژیانی سەربەرزیی خۆشی و ئەوانیشە، هەر کەسێکیش خەڵکەکەی بە تێنەگەیشتوون و لێحاڵیینەبوونەوە کردبوویان بە ئەمیرو سەرداری خۆیان، ئەوە مایەی فەوتانی خۆشی و ئەوانیشە..

[1] ئەبوداوود (٣٦٦٤)، ئەحمەد (٣٣٨/٢)، ئیمامی مالیک: (الموطأ/٣٥٣)، داریمی: (السنن/٢٥٧). بە کۆی ڕیوایەتەکانی دەبێتە (حسن لغیره).

چەند خاڵێک بۆ سەرنجدان

- شێوازی پرسیارکردنەکە: (لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ) پێی دەوترێت: پرسیاری بەرهەڵستی و سەرزەنشتیی (التوبیخ)، چونکە ئەگەر قسەکەی کابرای خۆمەڵکێش دەیکات، لە رابوردوودا وا نەبووبێت، دەبێتە درۆ، گەر لە داهاتووشدا وا دەرنەچێت، دەبێتە وادەبەخیلاف و بەڵێنشکاندن! ئەم دوو رەفتارەش هەردووکیان هەر پەسەند نین و دەبوغزێنرێن.

- كَبُرَ: بۆ سەرسامبوونە، کە بریتییە لە بەگەورەو گرنگگرتنی ئەو کارە لە دڵی گوێگرەکاندا،(مَقْتَاً) کە منصوبە بۆ راڤەکردنی سەرسوڕمانەکەیە، یەعنی ئەم کارەتان کە جێگای سەرسوڕمانی خوای گەورەیە، دەبێتە مایەی رقهەستانی ئەو، رستەکەش هەمووی دەبێتە رستەیەکی تەفسیری بۆ باسی پێشتر کە (تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ)ە، واتە: ئەوەی کە دەیڵێن و خۆتان نایکەن.. ئەمەش وەکو زەمەخشەری دەفەرمویٚ[1] بوغزاندنێکی وایە بواری پێچەوانەکەی تێدا نییە..

- دووبارەکردنەوەی:(تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ) هەر بۆ گەورەو دژوارزانینی کارەکەیە، تا گوێگر هەست بەوە بکات کە ئەمە کارێکی ئەوەندە ناشیرین و ناپەسەندە کە دەبێتە مایەی رقهەستانی خوای گەورەو تووڕەبوونی!! بۆیە نابێت توخنیکەون..

ئیمامی قورطوبی دەفەرمویٚ: ئەم ئایەتە هەموو ئەو کەسانە ناچاردەکات کە نەزریانکردووە، بیهێننەدیی، بەو مەرجەی تاعەت و پەرستنی خوای گەورەی تێدا بێت، نەک تاوان و سەرپێچیکردنی. نەزری خەڵکی دوو جۆرە:

* <u>نەزری خواپەرستیی، وەک ئەوی دەڵێت</u>: نەزربێت ئەوەندە رکات نوێژبکەم، یان شەرتبێت ئەوەندە رۆژ بەرۆژووبم، یان عەهدبێت ئەوەندە تەسبیح لَا إِلَهَ إلاَّ الله بکەم.. ئەمە دەبێت ئەو پەرستنانە ئەنجامبدات، چونکە بوونەتە قەرز لەسەری.

---

[1] الزمخشري: الكشاف. دار الكتاب العربي چاپی ٣/ ١٩٨٧ ب ٥٢٢/٤

<u>* نەزری شیاو(موباح): وەک ئەوەی نەزرەکەی بە مەرجێکیترەوە ببەستێتەوە، وەک ئەوەی بڵێت</u>: ئەگەر دەستی ئەو کابرایە لە بەرۆکم ببێتەوە(یەعنی کۆڵم لێدا) شەرتبێت ئەوەندە پارە بکەم بەخێر، یان نەزربێت ئەگەر فلانکەس بە سەلامەتی گەڕایەوە، مانگایەک بکەم بە خێر.. وە هەروەها، زانایان و شەرعناسان رایان لەم بارەیەوە دوو جۆرە:

- ئیمامی ئەبوحەنیفەو ئیمامی مالیک و ئیمامی شافیعی _لە قەولێکیدا_ دەفەرموون: ئەگەر کەسێک شتێکی لەسەر خۆی کردەماڵ، دەبێت ئەنجامیبدات، بۆ نموونە ئەگەر بە کەسێک بڵێت: ئەگەر ژنت مارەکرد من پەنجا هەزار دینارت هاوکاریدەکەم، بە مارە کردنەکە، پەنجا هەزار دینارەکەی لەسەر دەبێت و دەبێت بیدات. زانایان دەفەرموون: ئەوەی کەسێک وەکو نەزری نێوان خۆی و خوای گەورە، یان بەڵێنی نێوان خۆی و بەندەکانی خوا بڕیاری لەسەردەدات، ئەوە کۆڕا(ئیجماع)ی زانایانی لەسەرە کە هەر دەبێت جێبەجێیبکات، وەکو بۆ نموونە دەڵێت: ئەگەر نەخۆشیەکەم یان نەخۆشەکەم چاکبۆوە، یان لەو موسیبەتە رزگارمبوو، یان ئەگەر ئەوەندەم پارەدەسکەوت، یان قازانجمکرد، شەرتبێ، یان نەزربێ، یان بڕیاربێت سێ رۆژ بە رۆژوو دەبم، یان دەچمە حەج، یان ئەوەندە پارە دەکەم بە خێرو دەیبەخشمەوە. ئەمانە هەموو لە گەردنیدان و دەبێت کە مەرجەکە هاتەدیی -ئەگەر کۆسپ پەیدانەبووبوو- نەزرەکەش بێهێنرێتە دیی.. چونکە خوای گەورە لە زۆر شوێنی قورئاندا مەتحی ئەو کەسانەی کردووە کە بەڵێنەکانیان دەبەنە سەر، وەکو: (وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُواْ)البقرة/١٧٧.. ئەمما ئەگەر نێوان خۆی و نەفسی خۆی بوو، لە کارێکدا کە نەپەرستنە نە پابەندبوونی شەرعییە، ئەوە ئازادە، دەتوانێت بیکات و دەشتوانێت نەیکات، بۆ نموونە دەڵێت: ئەمجارە لەم نەخۆشییەم چاکبمەوە ئیتر تۆپی پێ ناکەم!

- ئەوی خانوویەک دروستدەکات و زۆری بایەخپێدەدات، وای دروستدەکات ئامانجی لە دروستکردنەکەی پێ بێتەدیی، دیواری ماڵەکەی وا مەحکەم دروستدەکات کە رێک و سفت و لووسبێت، کونبڕیدەکات، لە دەرەوە لەبغ و لە ناوەوە گەچکاری دەکات، تا نەفەسی هەوای لێ ببڕێت. ئەگەر دیوارەو بۆ بەربەستی باخ و ماڵ و قەڵاو قوللەی دروست

دەکات، ئەوەندە پان و پۆڕو بەرزو مەحکەمی دروستدەکات کە کەس نەتوانێت کوناودەریکات یان بەسەریدا بازدات.. ئێ خوای گەورەش داوای لەو موسوڵمانە جەنگاوەرانە کردووە کە لە جیهاددا دیوارێکی بەشەریی وا دروستکەن، مەبەستەکەی پێ بێتەدیی، مەبەستی پاراستنی دینەکەو پایەدارکردنی شەریعەتەکەی.. (بێگومان مەبەست دیواری مەعنەوییە کە بریتیە لە یەکڕیزی و نەهێشتنی هۆکانی ئیختیلافات، ئەگینا خۆ لە هیچ بەرەیەکی کۆن و نوێی شەڕدا هەر مومکین نەبووەو نابێت هەموو موجاهیدەکان یەکڕیز بووەستن، بە تایبەتی لەم زەمانەدا)..

- پەیوەندییەکی پەروەردەی دەروونی زۆر گرنگ هەیە لە نێوان حاڵەتی یەکەم(قسەی بێکردەوە) کە کارێکە، ئەنجامدانی دەبێتە مایەی رقهەستان و غەزەبی خوای گەورە، کەچی حاڵەتی دووەم(کوشتارکردن بە یەکڕیزیی) کارێکە دەبێتە مایەی خۆشحاڵیی خوای گەورە! ئەمەش وا دەکات هەمیشە بەرپرسێتیی هەڵبژاردنی هەڵوێستێکیان بکەوێتەوە سەرشانی موسوڵمانەکە خۆی، ئەگەر راستدەکات و نایەوێت خوای لێ برەنجێت با قسەی بێکردەوە نەکات. دیسان ئەگەر راستدەکات و خوای خۆشدەوێت و دەیەوێت رازیکات تا لێی رازی بێت، با بچێتە ریزی ئەو کەسانەوە کە کوشتار لە پێناوی خوادا دەکەن.

- رای زۆرینەی زانایان لەسەر ئەوە بووە کە ئەگەر موسوڵمانان یەکڕیز بۆ جەنگ بەرامبەر کافران وەستابوونەوە، موسوڵمان بۆی نییە لە ریزیان بچێتەدەرەوەو داوای زۆرانبازی و شەڕە شمشێر تا مردن لە کافران بکات، وەکو کە لە زەمانی کۆندا باو بووە، چونکە دوور نابێت لە ریابازیی و هەڕاڵیی و خۆبادان.. بەڵام ئەگەر لە کافرەکان خەڵکانێک بۆ تەحەدداو بەربەرەکانێ هاتنەدەرەوەو داوایان لە موسوڵمانان کرد ئازاترینییان بنێرنە وێزەی، ئەو کاتە دەشێت، هەر وەکو زەمانی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە پێی قبووڵ بووەو یاوەری تایبەتی بۆ ئەو تەحەددایە ناردۆتە مەیدانەوە، وەکو لە غەزاکانی بەدرو خەیبەردا روویدا.. ئەوی بە تاقی تەنها بۆ تۆقاندنی دوژمنان و زەربە لێدانیان، یان بۆ زاتشکانی موسوڵمانان و ئازاکردنیان هەڵدەکوتێتە سەر لەشکرێکی زۆری دوژمنان کە

دەشزانێت رزگاریناببێت، نەک هەر جائیزە، بەڵکو لەبەر زۆریی بەڵگە شەرعییەکانی لە قورئان و سوننەت و کۆڕا (ئیجماع)ی زانایان، پەسەند کراویشە، بۆیە کوشتنەکەی بە رای چوار پێشەواکان و زۆرینەی زانایانی شەرع شەهیدبوونە والله اعلم.

کۆمەڵکاری و هەستیی

لەو بەڵگەنەویستانەی کە پێویستە موسوڵمان لە ناخیدا بچەسپێت، ئەوەیە کە ئەم دینە بۆ ئەوە نەهاتووە کە شوێنکەوتووانی تاک تاک برۆنە خەڵوەتگایەکەوە بکەونە خواپەرستیی. نەخێر، ئەم دینە بەرنامەی کۆمەڵکاریی ئوممەتێکی عەقائیدییە کە ئەرکی ئیستیخلاف (بریکاریی خوای گەورە لەسەر زەمین)ی پێسپێرراوە. ئەمە ئامانجێک نییە بە تاک کەس بێتەدیی.. بۆیە هیچ برگەیەکی شەرع نابینیت تاک بە سیفەتی تاکێتیی و تەنهایی پەروەردەبکات، ئەم دینە بۆ ئەوە هات ئوممەتێک بنیاتبنێت، تا بە هەموو تاکەکانیەوە ئەم ئەمانەت خواییە (ئەرکی ئیستیخلافەکە) هەڵگرن. ئەمانەتی خواناسیی و خواپەرستیی و و پابەندبوون بە شەریعەتی خوای گەورەو دینداریی پێوەکردن و گەیاندنی بانگەوازو بنیاتنانی دارولئیسلامێک و پیادەکردنی شەریعەتەکەی لە سیستمێکی حوکم و ئاراستەی کۆمەڵگەیەکی موسوڵماندا.. بۆیە هەر دەبوو ئیسلام هەر لە سەرەتایەوە تاکەکانی خۆی بە گیانێکی کۆمەڵکاریی هەرەوەزیی پەروەردەبکات، دەبوو هەر لە سەرەتای موسوڵمانبوونیشیانەوە رووبەرووی ئەو واقیعە مرۆڤایەتییە کۆمەڵگەکەی خۆشیان ببنەوە، تا هەستبەوەبکەن کە بە رەنجی هەموویان ئەم کۆمەڵگەیە دەگۆڕێت، چونکە ئامانجی ئوممەتەکەش هەر دەستەجەمعییە..

ئیسلام لەو ئاراستانەشیدا کە رووەورووی تاکەکانی دەکاتەوە هەر پێی گرنگە کە بە مەنهەجێکی گەشەی کۆمەڵکاریی (التنشئة الاجتماعية) پەروەردەیانبکات تا گیانی کۆمەڵایەتییەکەیان تێدا بچەسپێنێت. بۆیە هەموو رێساکانی خواناسیی و خواپەرستیی و شەریعەت و رەفتارو رەوشت و بانگەوازو بانگەوازو بزاوت و کارو خەبات هەر هەموویان تاکی موسوڵمان بەرەو هەستی بەرپرسێتی کۆمەڵکاریی دەبەن.. سەیری سەرەتای هاتنی ئیسلام خۆی بکە، ئەو کاتەی کە موسوڵمانان زۆر کەمبوون و لە ترساندا بە بانگەوازەکەیانەوە بۆ ماوەی سێ ساڵ خۆیان لەم ماڵ و ئەو ماڵی مەککە دەشاردەوە! یەکێک لەو پەناگەی خۆیان تێدا دەشاردەوە ماڵی ئەرقەمی کوڕی ئەبولئەرقەمی مەخزومی بوو، ئەو کاتەی عومەری کوڕی خەططاب خوا لێی رازی بێت موسوڵمانبوو،

ئەم موسوڵمانانە لە چل کەس کەمتربوون، هەمووشیان لە ماڵی ئەرقەم خۆیان شاردبۆوە، بەڵام سەیرکە:

- ئەرقەم خۆی تەمەنی بیستساڵان بوو!

- لە بەنی مەخزوم بوو، کە دوژمنی سەرسەختی پێغەمبەر بوون صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ! خالیدی کوڕی وەلید، کە بیست ساڵی رەبەق دژی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وەستایەوە، لەم بەنی مەخزومە بوو!

- ماڵەکە لە گەڕەکی سەفا بوو، کە خەڵکێکی زۆری لێ نیشتەجێ بوو!

لەگەڵ ئەم هەموو خاڵە دژوارەدا، مەگەر ئاسانتر نەبوو، باشتر نەبوو پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم موسوڵمانە کەم و موستەزعەفانەی لە جێی جوداو ماڵانی لێکدوور بشاردایاتەوە؟! بەدی.. ئەدی بۆچی هەمووی لە جێیەکدا کۆکردەوە؟! خۆ ئەو کاتە نەنوێژ فەرزبووبوو، نەجومعەو جەماعەت هەبوو؟!

گوێنەدانی پێغەمبەری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە هەموو ئەگەرەکانی ئەو دژوارییەی دەهاتە رێی کەشفبوونی شوێنکەوتووەکانی، لەبەر ئەوە بوو کە ئەو ئیجابێتییەی لەو کۆڕو کۆبوونەوە نهێنییەیانەوە دروستدەبوو، ئەو کاریگەرییەی ئەو کۆبوونەوە لە ناخی موسوڵماناندا لەسەر پەروەردەکردن و ئینتیماو هەستکردنیان بە یەک ئوممەتیی و یەک جەستەیی خۆیان دروستیدەکرد، لە هەموو ئەو کێشانە گرنگتر بوو کە کەشفبوونەکەیان دروستیدەکرد..

کەوا بوو ئیسلام هەر لەسەرەتایەوە، وەکو کە بایەخی بە ناسینی خواو پەرستنیی خوا دەدا، بایەخیشی -بە هەمان برِو رادە- بە گەشەی کۆمەڵایەتی ئەو پۆلە پێشڕەوە موسوڵمانەی یەکەم دەدا، تا لە ناخیاندا ئەو هەستە کۆمەڵایەتیی و کۆمەڵکارییە یەک ئوممەتییەیان تێدا بروێنێت.

ئەم سێ ئایەتەش دوو پایەی سەرەکی ئەم هەستی کۆمەڵکارییە دادەڕێژن:

لە لایەکەوە ناهێڵن موسوڵمان فشەکەرو خۆهەڵکێش و هەڵەپاس دەرچێت. بەڵکو راستگۆو سەرڕاست و پابەندو جیددی بێت، ناهێڵن شلگیرو کەمتەرخەم و بێبایەخ بێت، بەڵکو هەستیارو بەعەزم و هیممەتبەرزبێت، ناوەو دەرەوەی وەکو یەک وابن.. دەنا بەر

ڕقی خوای گەورە دەکەوێت! چ هەڕەشەیەکیش لە دڵی موسوڵماندا لەمە کاریگەرترە.. چی لەوە زیاتر موسوڵمان دەترسێنێت کە پێی بڵێن: فڵانکار یان فیساررەفتار خوات لێ دەڕەنجێنێت؟!

لە لایەکیتریشەوە ئەم ئایەتانە ئاسۆیەکی بەرزیان نیشان موسوڵمان دەدا، کە بریتییە لە ڕازیبوونی خوای گەورەو خۆشوویستنی ئەو بۆ ئەم، ئەمەش کە ئامانجی دنیاو ڕۆژی دوایی موسوڵمانە، ڕەنگڕێژیی ڕێگاکەشی: ئەرکەکانی دینداریی و نارەحەتییەکانی ڕێی جیهادە..

دەرسی دووەم

ئایەتەکانی ٥-٦

(وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ . وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ(٦)

مانای گشتی ئایەتەکان

(٥) سەیدنا موسا علیه السلام بە قەومەکەی خۆی فەرموو: ئەرێ گەلی خزمان، ئێوە بۆچی ئاوا ئازارمدەدەن، لە کاتێکدا کە بە تەئکید ئێوە دەزانن و لەوەش دڵنیان کە من نێرراوی خوای گەورەم و بۆ ئێوەی ناردووم؟! ئیدی کە ئەوان لە حەق لایاندا، خوای گەورەش دڵی ئەوانی لە قبووڵکردنی حەق لادا، چونکە خوای گەورە ڕێنمایی قەومی وا ناکات کە لە ڕێ لایانداوەو لە سنوور دەرچوون..

(٦) ئەوجا کە عیسای کوڕی مەریەم علیه السلام فەرمووی: ئەرێ هۆ بەنوئیسرائیلیینە! دڵنیابن من پێغەمبەری خوام و بۆ ئێوەی ناردووم، ئەو تەوراتەی کە پێش من هاتبوو، منیش بەڕاستیدەزانم، مژدەی ئەوەش رادەگەیەنم کە پێغەمبەرێکیتر لە دوای من دێت، ناوی ئەحمەدە.. کەچی کاتێک ڕاستی پێغەمبەرێتی و پەیامی خوای بە بەڵگەی بەهێزو ڕاست و ڕۆشنەوە پێ ڕاگەیاندن، ووتیان: ئەمە سیحرە! ئەمە جادووگەرییەکی ئاشکرایە..

لێکدانەوەی ئایەتەکان

ئایەتی پێنجەم

(وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ).

ئاماژەیەکی خێرایە بۆ سەییدنا موسا علیه السلام و قەومەکەی، باسی هەڵوێستێکیانە کە لەگەڵ باسەکانی ئەم سوورەتەدا دەگونجێت. ئەویش حەزی حەق وەرنەگرتن و لادانە لێی، لەگەڵ دڵنیابوونیشیاندا لەوەی کە ئەمە پەیامی خوایەو بە پێغەمبەرێکی خۆیدا علیه السلام ناردوێتی! هەروەها ئەو ئازارە جەستەیی و دەروونییەی بە دەست کافرو موسوڵمانی قەومەکەی و قەومی فیرعەونەوە دەیچێشت. خوای گەورە لە زۆر شوێنی قورئاندا باسی زۆر جۆری لەو ئەشکەنجەو ئازارانە فەرمووە. وەک دوای بیستودوو ساڵی رەبەق لە بانگەوازی خواپەرستیی و رزگارکردنی قەومەکەی و نقومکردنی فیرعەون و سوپاکەی لە دەریای سووردا. لەبەر چاوی خۆیان، کەچی لە دوای پەڕینەوەو سەلامەتیی و ئەمان، لە جیاتی سوپاسی خوای گەورە، بە سەییدنا موسایان علیه السلام ووت: گوێرەکەیەکمان بۆ پەیدا کە با ئێمەش وەک ئەو قەومە بیپەرستین!! (وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَآئِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْاْ عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَّهُمْ قَالُواْ يَا مُوسَى اجْعَل لَّنَا إِلَـهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ) الأعراف/.. ١٣٨یان دوای ئەوەی کە خوای گەورە بەڵێنیپێدان کە ئەگەر بچنە نزیک قودس و خۆیان ئامادەی غەزاکەن، خوای گەورە گرتنی شارەکەیان بۆ ئاساندەکات، کەچی بەو پەڕی بێئەدەبییەوە پێیاندەووت: دە بڕۆ تۆ خۆت و خواکەت بجەنگن، وا ئێمە لێرە دانیشتووین!! (قَالُواْ يَا مُوسَى إِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا أَبَدًا مَّا دَامُواْ فِيهَا فَاذْهَبْ أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ) المائدة/٢٤.. یان -وەکو ئەوەی خوای پەروەردگاری سەییدنا موسا علیه السلام بەرجەستەیەک بێت و سەییدنا موسا علیه السلام ئەمدیووو ئەودیوی پێبکات- دەیانووت: ئادەی موسا خوامان بە ئاشکرایی نیشان دە!! (فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً ..) النساء/١٥٣ یان لە راپەڕاندنی سادەترین فەرمانی خواییدا، چەند دەکەوتنە دەمەوەریی و موجادەلەی خۆدزینەوە! دەیان جار بە ڕووی

سەییدنا موسادا علیه السلام هەڵدەسڵەمینەوە! وەکو ئەوەی کە خوای گەورە لە سەرەتای سورەتی بەقەرەدا بۆمان دەگێڕێتەوە کە فەرمانی پێکردن مانگایەک سەربڕن، هەر مانگایەک بێت: (وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُواْ بَقَرَةً)البقرة/٦٧.. کەچی ئەوەندەیان موجادەلە لەسەریکرد کە خەریکبوو هەر ئەنجامیشینەدەن: (فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُواْ يَفْعَلُونَ)! یان لە هەمووی ناخۆشتر ئەوەی کە سەییدنا موسا علیه السلام بە هۆی ئەوانەوە تینی دەروونی دەکەوتەسەر، کەچی ئەوان بەویاندەووت: ئێمە پێش ئەوەی تۆ بێیتە پێغەمبەرمان لە ناسۆرو ئازاردا بووین و ئێستا کە تۆش هاتوویت بۆمان هەر لە ناسۆرو ئازارداین! (قَالُواْ أُوذِينَا مِن قَبْلِ أَن تَأْتِينَا وَمِن بَعْدِ مَا جِئْتَنَا)الاعراف/١٢٩.. زۆر جۆریتریش!!

ئەمەش لێرەدا بیرخستنەوەیەکە بۆ پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە هەر تۆ تووشی هەڵوێستی جاهیلییانەی کافران نەبوویت، ئەوەتا سەییدنا موسا علیه السلام پێش جەنابت، هاواری لێ هەستاوە کە بۆچی ئاوا ئازارمدەدەن؟! ئەمانەش هەڵوێستێکن و لە تەسکبوونەوەی شەقام و زیادبوونی تین و فشاری جاهیلی لەسەر ئەهلی ئیسلام -بە تایبەتی لە کاتەکانی زیندان و رووبەڕووبوونەوەی جەنگدا- زۆرتر دەبن. پێغەمبەریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بەم جۆرە دەرسانە _کە ئاراستەی خوا گەورەن_ پەروەردەدەبوو، بۆیە دەیفەرموو: (رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى مُوسَى، لَقَدْ أُوذِيَ بِأَكْثَرَ مِنْ هَذَا فَصَبَرَ).[1] واتە: رەحمەتی خوا لە موسا بێت، لەوەش زیاتر ئازاردراو هەر سەبریگرت.. خوای گەورە بە شوێنەکەوتووانی پێغەمبەری مەزنی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرموو بوو کە وەکو شوێنکەوتووی سەییدنا موسایان علیه السلام لێ نەیەت و ئازاری پێغەمبەرەکەیان نەدەن، چونکە خوا لە پشتێتی و دوایی بەر غەزەبی دەکەون.. بۆیە پێی فەرموون: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِندَ اللَّهِ وَجِيهًا) الاحزاب/٦٩ واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتانهێناوە، هۆ موسوڵمانینە! وەکو ئەو کەسانە مەبن کە سەییدنا موسایان علیه السلام ئازاردا (کە تۆمەتیان دەخستە پاڵی و) خوای گەورەش پاکی و سەرڕاستیی لە

---

[1] بوخاری (٥٧٤٩)، موسلیم (١٠٦٢).

هەموو ئەو شتانە ئاشکراکرد کە دەدرانە پاڵیی، چونکە ئەو لای خوای گەورە ڕێزدارو ئازیزە.. لە حەدیسی سەحیحی بوخاری و موسلیمدا هاتووە کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە ڕوونکردنەوەی ئەم ئایەتەدا فەرمووی: (كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ يَغْتَسِلُونَ عُرَاةً يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى سَوْأَةِ بَعْضٍ وَكَانَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَمُ يَغْتَسِلُ وَحْدَهُ فَقَالُوا وَاللَّهِ مَا يَمْنَعُ مُوسَى أَنْ يَغْتَسِلَ مَعَنَا إِلاَّ أَنَّهُ آدَرُ).[١] واتە: بە نوئیسرائیلییەکان بە ڕووت و قووتی خۆیان لەبەر چاوی یەکتری دەشت، سەیری عەورەتی یەکتریشیان دەکرد، سەییدنا موسا عَلَيْهِ السَّلاَمُ بە تەنها خۆی دەشت، بەنوئیسرائیلییەکان -بۆیان کردە ئیدیعایە کە گوایە- موسا لەبەر ئەوە نایەوێت لەگەڵماندا خۆی بشوات چونکە قۆڕە!! لە ڕیوایەتێکیتردا: چونکە گرۆێیە!!

لەم ئایەتەشدا خوای پەروەردگار دیسان دادپەروەریی خۆی لە ئازادیی و سەربەستیی و سەرپشککردنی ڕێی هەڵبژاردنی مرۆڤدا ڕۆشندەکاتەوە، هەر وەکو کە لە زۆر جێیتری قورئاندا هیدایەت و ڕێنمایی خۆی بە وویست و ئیرادەی مرۆڤەکانەوە پەیوەستدەکاتەوە، وەکو بیەوێت بفەرموێ: ئەو کەسانەی دەیانەوێت ڕێنمایی من وەرگرن و بە هیوای هیدایەتی منن، نابێت چەند سیفەتێک هەیە تێیاندا بێت، بۆ نموونە نابێت ستەمکاربن. چونکە خوای گەورە ڕێنمایی ستەمکاران نادات: (وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) الجمعة/٥ یان نابێت خۆیان حەز بە لاڕێی بکەن: (وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ) التوبة/٢٤ یان نابێت درۆزن بن: (إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ) الزمر/٣ یان نابێت دەستبڵاو بن و شت بەفیڕۆدەن: (إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ) غافر/٢٨ وە هەروەها.. ئەمە ڕێسای بەستنەوەی ئەنجامە بە هۆکارەوە (ربط النتائج بالأسباب) یان ئەنجام بە پێشەکییەوە: واتە: ئەگەر ئەو هۆکارانە بگیرێنە بەر، ئەو ئەنجامانەی لێدەکەوێتەوە.. ئەو پێشەکییانە هەڵنەچنرێن، ئەو ئەنجامە نایاتە دی.. بۆیە دەفەرموێ: (فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ) ئەوان لە گوێڕایەڵیی و ملکەچیی نێرراوەکەی خوا لایاندا، خوای گەورە لە

---

[١] بوخاری (٢٧٤)، موسلیم(٣٣٩).

باوەڕهێنان و هیدایەتی خۆی لایدان.. ئەوان لە باوەڕلایاندا، ئەمیش لە پاداشتلایدان.. ئەمەش رێسایەکی قورئانییەو لە زۆر جێی قورئاندا بۆ زۆر باس جەختی لێدەکرێتەوە. وەک دەربارەی دووڕووەکان دەفەرموێ: (فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللّهُ مَرَضاً) البقرة/١٠ یان بۆ موسوڵمانان دەفەرموێ: (وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْواهُمْ) محمد/١٧ یان بە گشتی دەفەرموێ: (وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ) التغابن/١١. واتە: هەر کەسێک باوەڕ بە خوای گەورە بهێنێت، خوای گەورەش دڵی هیدایەتدەدات. نوورو خۆشەویستی خۆیی دەخاتە ناو..

پیتی تەحقیقی(قَد) ی لە پێش(تَّعْلَمُونَ)ەوە بە کارهێناوە، تا تەئکیدێک بدات کە هیچ گومان و دوودڵییەکی تێدا نەمێڵێت، واتە لە کاتێکدا کە ئێوە یەقینتان هەیە کە من نێرراوی خوام! لەوە دڵنیابوون کە ئەو ناردوومی، کەچی نەک هەر باوەڕمپێناکەن و شوێنمناکەون، بەڵکو تووشی ئەشکەنجەو ئازاریشم دەکەن، دەڵێی لەوەیان دڵنیابوون کە بێ کەسم و خوای گەورە لەسەرمناکاتەوە!!

دەفەرموێ کە پێی دەووتن: من نێرراوی خوای گەورەم.. بە مانایتر: خۆ دەبێت ئێوە رێز لە نێرراو بگرن، خۆ ئەگەر لەبەر خۆشم رێزم لێ نەگرن! خۆ هەر دەبێت لەبەر خاتری خوای گەورە رێزم لێ بگرن! خۆ هەر دەبێت لەبەر خوای گەورە پەیامەکەییم لێوەرگرن کە گەیاندنەکەی بە من سپاردووە! من راسپاردەی ئەوم هێناوە!

❁❁❁﴿ لێکدانەوەی ئایەتەکان ﴾❁❁❁

ئایەتی شەشەم

(وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ)

قورئانی پیرۆز بەردەوام کە ناوی سەییدنا عیسا علیه السلام دەهێنێت، بە ناوی مەریەمی دایکییەوە علیها السلام ناوی دەهێنێت: (عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ). چونکە چەسپاندی عەقیدەیە. تەئکید کردنەوەیەکی بەردەوامە کە سەییدنا عیسا علیه السلام کوڕی خوا نییەو کوڕی خاتوو مەریەمە علیها السلام.. بۆیە لێرەشدا ئەم وەکو سەییدنا موساو پێغەمبەرە بەڕێزەکانیتر علیهم السلام نافەرموێ: (يَا قَوْمِ). چونکە نەسەبی ئەم لەوان نییە.. نابینیت بۆ سەییدنا شوعەیبیش دەفەرموێ: (إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ) الشعراء/١٧٧ چونکە سەییدنا شوعەیب لەو قەومە نەبوو..

ئەمیش جەخت لەئەوە دەکاتەوە کە نێرراوی خوای گەورەیەو ئەمیش بۆ بەنوئیسرائیلییەکان هاتووە، هەموو ئەوەی لە تەوراتدا هاتووە ئەمیش بە راستی دەزانێت، ئەوەیان بیردەخاتەوە کە لە تەوراتیشدا -وەکو ئیمامی قورطوبی دەفەرموێ- باس و وەسفی سەییدنا عیسا علیه السلام و پێغەمبەرێتییەکەی هاتبوو.. ئینجا بۆ ئەوەی بەردەوامێتی پەیامی خوایان تێگەیێنێت، مژدەیان دەداتێ کە پێغەمبەرێکی تریش علیه السلام بە دوای ئەمدا دێت.. هەر لە قورئانی پیرۆزدا جەخت لەسەر ئەوەشە کە باس و وەسفی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و یاوەرانی لە پەیام و مژدەی پێغەمبەرانیتردا علیهم السلام هاتووە، چونکە خوای گەورە -دوای ئەوەی کە مەتحی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و یاوەرانی فەرمووە- ئینجا دەفەرموێ: (ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ) الفتح/٢٩..

(اسْمُهُ أَحْمَدُ) ناوی ئەحمەدە..لە حەدیسی سەحیحی بوخاریدا هاتووە: (لِي خَمْسَةُ أَسْمَاءٍ أَنَا مُحَمَّدٌ وَأَنَا أَحْمَدُ وَأَنَا الْمَاحِي الَّذِي يَمْحُو اللَّهُ بِيَ الْكُفْرَ وَأَنَا الْحَاشِرُ الَّذِي يُحْشَرُ النَّاسُ

عَلَى قَدَمِي وَأَنَا الْعَاقِبُ، وَالْعَاقِبُ الَّذِي لَيْسَ بَعْدَهُ نَبِيٌّ).[١] لە سەحیحی موسلیمیشدا لە ئەبو موسای ئەشعەرییەوە خوا لێی رازی بێت هاتووە کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ:(أَنَا مُحَمَّدٌ وَأَحْمَدُ وَالْمُقَفِّي وَالْحَاشِرُ وَنَبِيُّ التَّوْبَةِ وَنَبِيُّ الرَّحْمَةِ).[٢]

ئەحمەد و محمد لە(حَمَدَ)ەوە وەرگیراون. أحمد: لە سیفەتەوە وەرگیراوە نەک لە کرداری حَمِدَ، واتە لە سیفەتی بەراووردی أفعل کە دەبێت بە(أَحْمَد) واتە: سوپاسکارترین کەس، چونکە پێغەمبەران سەلامی خوایاین لێ بێت هەموویان هەر سوپاسکارن، بەڵام جەنابی ئەم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەبێت بە سوپاسکارترینییان.. ئەمما موحەممەد کە ئەویش لە سیفەتەوە وەرگیراوە بە مانای مەحموودە واتە: سوپاسکراو، بەڵام دووپاتکردنەوەو زۆر بەکارهێنانی تێدایە، چونکە محمد ئەو کەسەیە کە سوپاس دەکرێت و دواتر سوپاس دەکرێتەوەو ئینجا هەر بەردەوام جار بۆ جار سوپاسی دەکرێتەوە.. کەوابوو ناوی محمد لەگەڵ ماناکەیدا جووتە، بۆیە خوای گەورە پێش لەدایک بوونی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەو ناوەی لەسەر زمانی سەییدنا عیسا علیه السلام لێناوە. بەو دوو ناوەشەوەیە کە دەبێتە سوپاسکراو(مەحموود) لە ژیانی دنیادا، چونکە ئەو هەموو کەسەی کە تا رۆژی قیامەت بەردەوام دێن و موسوڵماندەبن و بە پێی سوونەتی جەنابی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خوا دەپەرستن، هەمووی بۆ جەنابی پاداشت و پلەبەرزیی لای خوای گەورەیە، هەروەها سوپاسکراوی قیامەتە، چونکە تکاکاری گەورەی لای خوای گەورەیە..

هەر لەو زەمانەوە کە موسوڵمانان و مەسیحییەکان موناقەشەیانە تا ئێستا، یەکێک لە خاڵی موناقەشەکانیان ئەم ووشەی (أَحْمَد) یە: کە لە ئینجیلی کۆندا هەر بە ووشەیەک هاتووە کە مانای محمد و احمدە.. بۆیە دوای لێکۆڵینەوەو سەرنجدانی هەندێک قەشەو پیاوانی دینی مەسیحی وەکو عبدالاحد داوود و سولەیمان شاهید، موسوڵمانبوون، تەنانەت قەشەیەکی بەناوبانگی وەکو سولەیمان شاهد ئیعتیراف بەوە دەکات کە هەر ئەم

---

[١] بوخاری (٣٣٣٩)، موسلیم(٢٣٥٤).

[٢] موسلیم (٢٣٥٥)، ئەحمەد (٣٩٥/٤).

ووشەیە بووە هۆکاری هیدایەتدانی بۆ ئیسلام.. ئێرە جێی ئەو باسە تووڵانیانە نییە، ئەگینا زۆرم لەو مونازەرانە دەهێنایەوە کە لە نێوان داعیانی ئیسلامی وەکو ئەحمەد دیدات و محمد مەرجان(کە ئەویش هەر قەشەبوو موسوڵمانبوو) بەرامبەر قەشەو توێژەرەوەکانی مەسیحییەتی وەکو سویگارت و گریگۆریۆس و نیکۆلا یاگوب و ئەوانیترياندا بووە، موناقەشەکانیان لە سەر شریت و سی دی و ئینتەرنێت و کتێب هەیە..لە هەموو موناقەشەکاندا ئەوە دەردەکەوێت کە مەسیحییەکان دەیانەوێت هەردوو جۆر تەحریفی لەفزی و مانای ووشەکە بکەن، لە لایەکەوە دەڵێن ووشەکە پاراکلیتۆس (PARACLETOS)ە نەک پیریکلیتوس((PERICLETOS) لە لایەکی ماناکەشیەوە دەڵێن: ئەو وەسفەی ئینجیل باسیکردووە هی فریشتەیە، جاری واش هەیە دەڵێن: هی خوای گەورەیە.. بەڵام بە هەرحاڵ بۆ کەسێک مەسەلەکە جێبایەخی بێت بواری بەدواداچوونی زۆرەو خۆشە..

پاشان خوای گەورە دەفەرموێ: (فَلَمَّا جَاءهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ) لەگەڵ روونبوونەوەی هەموو بەڵگەو نیشانەکاندا، ووتیان ئەمە سیحرە! جادووە! کەئەننەما بۆیە دەرەقەتی نایەین چونکە شتێکی نائاساییە! خۆ هەر ئێمەش نین کە دەرەقەتی نایەین! بێگومان ئەم جۆرە بەهانەیان هەر بۆ ئەوە بوو کە لووت بەرزی وغرووری خۆیان بپارێزن و تەسلیم بە حەقەکە نەبن!!

قورئانەوانانی پێشوو وەکو نافیع و ئیبنوکەثیرو ئەبوعەمرو ئەبوبەکر لە عاصمەوە گێڕاویانەتەوە کە خەلیلی کوڕی ئەحمەدی فەراهیدی و سیبەوەی بە فەتحە لەسەر یائی(مِن بَعْدِي) خوێندوویانەتەوە، ئەوانیتریش بە سکون، هەوەرها کیسائی و خەلەف و حەمزە ووشەی (سحر مبین) یان بە (ساحر مبین) خوێندۆتەوە، ئەوانیتریش هەر بە (سحر مبین).

دەرسی سێیەم

ئایەتەکانی ٧ -٨ -٩

(وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَى إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٧) يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (٨) هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ (٩).

مانای گشتی ئایەتەکان

(٧) کێ هەیە لەو کەسە ستەمکارتر کە درۆ بەناوخواوە هەڵدەبەستێت، لە کاتێکدا کە بۆ یەکخواپەرستی ئیسلامەتی بانگدەکرێت؟! بە تەئکید خوای گەورە ڕێنمایی قەومی ستەمکارناکات.

(٨) ئەوانە دەیانەوێت نوری خوا بە فووبکوژێنەوە!! (واتە بە ڕەنجی خۆیان دەیانەوێت بەرەنگاریی حەق بکەن، ئەمەش وەکو ئەو کەسەیە کە هەوڵدەدات بە فوو خۆر بکوژێنێتەوە!) بەڵام بە دڵنیاییەوە خوا نوری خۆی تەواودەکات، هەرچەندە کافران پێیان ناخۆشبێت.

(٩) خوای گەورە هەر ئەو خوایەیە کە پێغەمبەرەکەی خۆی بە ڕێنمایی و دینی حەقەوە ڕەوانەکرد، تا -بە کوێرایی چاوی موشریکان- بەسەر هەموو ئاین و بەرنامەیەکیتردا سەریبخات، با موشیریکانیش پێیان ناخۆشبێت.

❁❁❁ لێکدانەوەی ئایەتەکان ❁❁❁

ئایەتی حەوتەم

(وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَى إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ).

بەم پرسیارە دەستپێدەکات کە لە زمانی عەرەبیدا پێی دەوترێت(استفهام انكاري) واتە پرسیاری نکوولێی. کە لە دوازدە شوێنیتری قورئانی پیرۆزدا بەم شێوەیە دەپرسێت، وەکو: (وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَاجِدَ اللّهِ) البقرة/١١٤ یان(وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ)الانعام/٢١ یان(وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا) الكهف/٥٧ واتە: ئاخر کێ هەیە لەو کەسە ستەمکارتربێت، ستەمکارییش بریتییە لە دانانی شت لە غەیری شوێنی خۆیدا.. واتە: کەس لەو کەسە زاڵمتر نییە.. چونکە هەم باوەڕیاننەهێناوەو کافربوون، هەم قەدری خوایان نەگرتووە، هەم درۆیان بە ناوی ئەوەوە هەڵبەستووە، هەم بانگەوازە خواییەکە لە مێشکی خەڵکیدا بە تووڕەهاتی دیدو بۆچوونە خواروخێچەکانی خۆیان تێکەڵدەکەن! گەڕەلاوژێکەی خۆیان وا دەناسێنن کە گوایە دینی خوایە، بانگەوازە خواییەکەی پێغەمبەرانیش علیم السلام بە سیحرو جادووگەریی! هەم بەرهەڵستی پێغەمبەرەکانیش علیم السلام دەکەن!! بۆیە بەڕاستی ئەم کافرە موحاریبانە زاڵمترین کەسن..

افْتَرَى: هەڵی بەست، دروستیکرد. چاوگەکەی(افتراء)ە

الْإِسْلَامِ: خۆبەدەستەوەدان و تەسلیمبوونە بە خوای پەروەردگار. بەم مانایەش ئیسلام دینی هەموو پێغەمبەران و نێرراوانی خوایە، هەر لە ئادەمەوە تا دەگاتە پەیامەکەی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە کۆتایی بە پەیامە ئاسمانییەکان هێناوە. خوای گەورە - وەک لە قورئاندا دەردەکەوێت- زۆر بایەخی بەم ڕاستییە داوەو سووربووە لەسەر ڕوونکردنەوەی. وەک لەسەر زمانی نوح دەفەرموێ: (وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ) یونس/٧٢ واتە: فەرمانم پێدراوە کە لە موسوڵمانان بم. لەسەر زمانی ئیبراهیم و

ئیسماعیلیش دەفەرموێ: (رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ) البقرة/١٢٨ واتە: خوایە بمانکە بە دوو موسوڵمانی خۆت. (سەیدنا ئیبراهیم ئەو دوعایە بۆ خۆی و سەیدنا ئیسماعیلی کوڕی علیهما السلام دەکات). وە لە راسپاردەکەی یەعقوبدا کە بۆ کوڕەکانی کرد، دەفەرموێ: (إِنَّ اللّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلاَ تَمُوتُنَّ إَلاَّ وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ) البقرة/١٣٢ واتە: خوای گەورە دینی بۆ ئێوە هەڵبژاردووە دە ئێوەش بە موسوڵمانێتی بمرن. وە لەسەر زمانی موسا علی السلام دەفەرموێ: (فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُواْ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ) یونس/٨٤ واتە: مادام وایەو گەر موسوڵمانن، پشت بەو ببەستن. کە باسی تەوراتیش دەکات دەفەرموێ: (يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُواْ) المائدة/٤٤ واتە: ئەو پێغەمبەرانەی کە تەسلیم بەخوابوون، ئەوانە حوکمی پێدەکەن. لەسەر زمانی سەیدنا یوسفیش علیه السلام دەفەرموێ: (تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ) یوسف/١٠١ واتە: بە موسوڵمانێتی بممرێنەو بە پیاوچاکانم بگەیێنە. لەسەر زمانی سیحربازەکانی فیرعەون -کە باوەڕیان بە پێغەمبەرێتی سیدا موسا علیه السلام هێنا-فەرمووی: (رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ) الاعراف/١٢٦ واتە: خوایە ئارامی خۆتمان بەسەردا ببارێنەو بە موسوڵمانێتی بمانمرێنە. لەسەر زمانی یاوەر (حەواری)ەکانی دەوری سەیدنا عیسا علیه السلام دەفەرموێ: (آمَنَّا بِاللّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ) ال عمران/٥٢ واتە: ئێمە باوەڕمان بە خوا هێناوە جەنابیشت شاهیدیبدە کە ئێمە موسوڵمانین. لەسەر زمانی شاژنی سەبەء (بەڵقیسی یەمەن) کە باوەڕی بەخواهێنا، دەفەرموێ: (وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) النمل/٤٤ واتە: لەگەڵ سولەیماندا علیه السلام بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیان موسوڵمانبووم. لە دوعای پیاوچاکەکەشدا دەفەرموێ:(إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ) الاحقاف/١٥ واتە: خوایە پیاوچاک لە وەچەو نەوەکەم دروستبکە، من تۆبەمکردووەو بۆ لای تۆ گەڕاومەتەوەو لە ڕیزی موسوڵمانانم.

لە حەدیسی سەحیحیشدا هاتووە کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (الْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ مِنْ عَلَّاتٍ وَأُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ).[١] واتە: پێغەمبەران هەموویان برای

[١] بوخاری (٣٤٤٣)، موسلیم(٢٣٦٥).

یەکن، باوکیان یەکەو دایکیان جیاوازەو دینەکەشیان یەکە. خوای گەورە دەفەرموێ: (شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ) الشورى/١٣ واتە: خوای گەورە لەو یاساو ئەحکامە دینییانەی بۆ ئێوەش کردۆتە بەرنامە، کە نووحی علیه السلام پێ راسپاردبوو، هەروەها ئەوەش کە کە بە وەحی بۆ خۆت و بۆ ئیبراهیم و موساو عیساشی علیهم السلام نارد، کە: دینەکە پایەدارکەن و بیچەسپێنن و لە نێوان خۆتاندا جیاوازی و ناکۆکیتان تێنەکەوێت.[١]

ئەم ئایەتە پیرۆزە وەکو هەر ئایەتێکیتری قورئان، هەم بۆ خۆی سەربەخۆیەو مانای سەربەخۆ دەبەخشێت، هەم پەیوەستە بە ئایەتی پێش و پاش خۆیەوە. بۆیە لە لایەکەوە ئەوە باسدەفەرموێت کە کەس نییە لەو کەسە زاڵمترو تاوانبارتربێت کە بەرەو ئیسلامی بانگێشتدەکەن و ئیسلامی بۆ رووندەکەنەوە کەچی ئەو لە جیاتی ئەوەی بەدەنگییەوەبێت، درۆو دەلەسەی بە ناوخوای پەروەردگارەوە هەڵدەبەستێت! ئاخر ئەگەر ئەو راستدەکات و خوای خۆشدەوێت، ئەگەر راستدەکات و حەزی لە دینداریيە با پەیامەکەی خوا وەرگرێت، نەک لەولاوە راوبۆچوونێک داتاشێت و بیداتە پاڵ پەیامی خوایی و خەڵکی پێ ئیغفالبکات و بڵێ ئەمەش دینی خوایە! دیسان ئایەتەکە بە ئایەتەکەیتری پێش خۆشیەوە پەیوەستە، چونکە دەبێتە بەپەرچدانەوەیەکی بەنوئیسرائیلییەکان کە سەییدنا عیسایان علیه السلام بەدرۆخستەوەو پەیامەکەی خوایان لێ وەرنەگرت..

سەرنجبدە کۆتایی ئایەتەکەو ژانی ئیهمالکردنی ملهوڕان و ستەمکاران، دەفەرموێ: (وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) یەعنی تا ئەوان پێیان تەنازول بێت، بێن بەدەم ئەم دینەوە تا ئەوان سووربن لەسەر ئەم هەڵوێستە موستەکبیرانەی خۆیان، خوای گەورە ئەو

---

[١] شایەتمان (بەشی یەکەم لە بەرگی یەکەمی کتێبی الاسلام/سەعید حەووا) وەرگێڕانی ئازاد بیلال، بڵاوکراوەی بنکەی دیدی نوێ/لقی دەرەوە. چاپی یەکەم / بەریتانیا ٢٠٠٥ لا ١١-١٢

ڕێنماییەی خۆیان لێدەگرێتەوە.. تا ئەوان وا خۆیاننەسازێنن و مەرجەکانی دینداریی و خواوویستیی لە خۆیاندا نەهێننەدیی، خوای گەورە نایانهێنێتە ڕیزی ئەو موسوڵمانە پاکانەوە، کە سیفەتەکانی ڕێنمایی خوایی و دینداریان لە خۆدا چەسپاندووەو شایانبوون خوای گەورە هیدایەتییان بدات.. ئینجا بڕوانە: کە دەفەرموێ: (وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) واتە: ستەمکارێتیی لەم کۆمەڵە خەڵکەدا بۆتە پیشە، بۆتە سیمای ناسینەوەی قەومییان!!

ئایەتی هەشتەم

(يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ)

دوای ئەوەی خوای گەورە هەڵوێستی ئەو قەومەی بەنوئیسرائیلییەکانی لە بانگەوازی خوایی و پێغەمبەرێتی سەییدنا عیسا علیه السلام بەیانفەرموو، ڕەنجی بێسەمەرو هەوڵی نەزۆک و دۆخ و حاڵییانی بەم نموونەیە شوبهاند: کۆمەڵە کەسێک بەردەوام لەم سەر زەمینەوە فوو لەو خۆرە دەکەن، کە نەوەدو سێ ملیۆن میل دوورە تا بیکوژێننەوە!! چ گەلۆرییەکە؟!

يُرِيدُونَ: ئیرادە: کە وویستە، سەرەتای ڕاپەڕاندنی بڕیارە، چونکە پێش وویستن قۆناغیتر هەن، بۆ نموونە کەسێک کە دەیەوێت دزییەکبکات، پێشدەستکردنی بە کارەکە ئەم هەڵوێستانەی لا دروستدەبن: یەکەم: پێناسەی شتەکەو جوێکردنەوەی لەوانەی نایەوێن. دووەم: حەزلێکردنی. سێیەم: پێناسەکردنی بە دیدو بۆچوونی خۆی (وەک ئەوەی ئایا چاکە یان خراپە) چوارەم: پلاندانان بۆی. پێنجەم: بڕیاردانی..

ئەم زاڵمانە وەک خۆشیان پەیامەکەیان وەرنەگرت، بەرهەڵستیشیانکردو لەمپەری زێڕو زۆریشییان لەبەردەم خەڵکیدا دادەنا، تا دینەکە تەشەنەنەکات، بەڵام دینێک وەکو مەحوی شاعیری خواناسی کورد دەفەرموێ: (نووری بێچوونی مومیدی بێ..) خوای کردگارو بەدەسەڵات ناردبێتی، خوای بەهێزو کارزان لە پشتییەوە بێت، چۆن بە کۆمەڵە خەڵکێکی پەراگەندەو بودەڵەو گەندەڵ _با هەموو ڕەنجیشیان پێکەوە بخەنە گەڕ_لاوازدەبێت، چ جای ئەوەی بکوژێتەوە!!

لامی (لِيُطْفِؤُا) لامی جەختکردنەوەیە، بۆ تەئکیدکردنە، واتە بە تەئکید بەدڵنیاییەوە ئەوان ئەو هەموو فووە بۆ ئەوە دەکەن کە کە نووری خوای پێ بکوژێننەوە! چونکە ئەسڵی ڕستەکە(يريدون أن يطفؤا)ەو أن لابراوە..

(الإطفاء): ئیمامی قورطوبی دەفەرموێ: هەر بە مانای (اخماد)ە، هەردووکیشیان بۆ کوژانەوەی ئاگرو ئەوی وەکو ئاگرە. وەک تیشک و ڕووناکی، بەڵام (الإطفاء) بۆ کوژاندنەوەی کەم و زۆر بەکاردێت، کەوابوو ئەم گەوجانە کە بە هەموو ڕەنجی

کۆمەڵکاریانەوە هەوڵدەدەن هیچیان پێناکرێت چونکە خۆ ئەم نووره خواییەو چرایەکی بەشەریی نییە تا بیکوژێننەوە..

کەوابوو ئەم گێلەپیاوانە بە شێوەیەکی کۆمەڵکارانە رەنجێکی زۆرو بەردەوامدەدەن، کەچی کەمێکیشیان لە نورەکەی خوای گەورە پێ ناکوژێنرێتەوە! چ رەنجێکی بێهودەیە!

ئەمە لە رەوانبێژی زمانەوانی عەرەبیدا پێیدەوترێت لێچواندنی ژیروانی بە هەستپێکراو (تشبیه المعقول بالمحسوس) ئینجا بڕوانە کە دەفەرموێ: فووەکەیان بە دەمدەکەن، ئەو پەڕی بێبەرهەمی رەنجەکەیان دەردەخات، ئەگەر فووکردنەکەیان بە باوەشێن بوایە زۆرتردەبوو، کەمتریش ماندووده‌بوون! بەڵام ئێستا هەم بە دەمەو هەم بەردەوامیشە!! شێوازی وێنەکێشانی قورئان زۆر جوانە. کە لەم ئایەتە تێدەگەیت و چەند جارێک دەیخوێنێتەوە وات دێتە بەرچاو کۆمەڵێک کەرپیاوی عینادو گەلۆر لەسەر بەرزاییەکەوە پێکەوە فوو لە خۆردەکەن، لە رقاندا رەشداگەڕاون، لە رەنجیشدا سوورهەڵگەڕاون! هەر بەردەوامیشن تا بەلادا دێن، یان لە رق و رەشبینیی خۆیاندا دەکەونە کوشتنی ئەو کەسانەی کارەکەیان بە ڕاستنازانن و هاوکاریینناکەن! یان ئەوانەی خوێنی خۆیان دەکەنە کاسەوەو پێیان دەڵێن: ئێمە ئەو نوورەمان پێقبووڵە!!

لە لێچواندنەکەوە ئەوە دەردەکەوێت کە ئەهلی باتڵ لەوە دڵنیان تا خەڵکی لە دین دووربن ئاسانتر ئیستیغلالدەکرێن، ئاسانتر دەترسێنرێن، کەوابوو تا دنیا دوور لە دینی خوایی بە تاریکی بمێنێتەوە قازانجی ئەوانە، بۆیە ئەوانیش ئاوا سوورن لەسەر ئەوەی بە کۆمەڵ و بەردەوام دژی ئەم دینە بووەستنەوەو فووبکەن!! بەڵام ئەمانە لە نەفامیی و قین و عینادیی خۆیانەوەیە کە بیر ناکەنەوەو دیدیان بەرفراوانتر ناکەن تا حەقیقەتی دینی خوا وەکو خۆی ببینن، ناشیانەوێت ببینن، بۆیە شایانی ئەوە نین خوای گەورەش هیدایەتییان بدات..

ئینجا خوای گەورە ئەوەندەیتر ژانیان دەخاتەدڵەوەو رەشبینیاندەکات کە بە رستەی ناو(جملة اسمية) دەفەرموێ: (وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ) رستەی ناو هەم تەئکید دەبەخشێت، هەم چەسپاویی و بەردەوامیی (الثبوت والدوام) بەڵام لە سوورەتی تەوبەدا بە کردار دەفەرموێ: (يتم نوره) کرداریش بۆ روداوو دووبارە بوونەوەیە (الحدث والتكرار)..

کەوابوو تا ئەوان هەن با هەر فووکەن! خوای گەورە تەواوکاری نوورەکەیەتی، تەواوکردن یەعنی هەم نوورەکەی زیاددەکات، هەم بەربەستەکانی رێی لا دەدات و ناهێڵێت ببنەسێبەرو بەربەستی گەیاندنی! دەی ئەمە دوو لایەنی بەرامبەر، بزانین کێ ماندوودەبێت، سەرەنجامی ئەم ململانێیە کێ دەکەوێت؟! پێغەمبەری نازداریش لە یەقینی خواناسی خۆیەوە دەفەرموێ: (وَاللَّهِ لَيُتِمَّنَّ هَذَا الأَمْرَ حَتَّى يَسِيرَ الرَّاكِبُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتَ، لاَ يَخَافُ إِلاَّ اللَّهَ أَوِ الذِّئْبَ عَلَى غَنَمِهِ، وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ).[١] واتە: خوای گەورە ئەم دینەی خۆی هەر دەگەیێنێت، تا وای لێدێت سوار لە سەنعاوە (پایتەختی یەمەنی ئێستایەو لە باکوری ولاتەکەیە) دەچێت بۆ حەزرەمەوت (شارێکیترە لە رۆژهەڵاتی یەمەن خۆیەتی) لە هیچ شتێک لە غەیری خوا ترسی نییە، گورگیش بەسەر مەڕەکانیەوە دەبێت(وەکو کورد دەڵێت: گورگ و مەڕ پێکەوە ئاودەخۆنەوە) بەڵام ئێوە پەلەدەکەن..

لە کۆتایی ئایەتەکەشدا ئەوەندەیتر رقیانهەڵدەستێنێت، تا تووڕەتربن و ئەوەندە فووبکەن، گێپەڕەی ملیان بتەقێت! بۆیە دەفەرموێ: (وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ) واتە: با کافرەکانیش پێیاننناخۆشبێت، هەر بە کوێرایی چاویان خوای گەورە خۆی تەواوکردنی نوورەکەی ئەنجامدەدات! کافریش لێرەدا _لەو کاتەدا_ مەبەست لەوانەی ئەهلی کیتاب بووە، چونکە لە ئایەتی دواتردا دەفەرموێ بە کوێرایی چاوی موشریکەکان، کە عەرەباکانی ئەوسەردەمەبوون، بێگومان ئەم لێکدانەوەیەش رێی ئەوە ناگرێت کە مانای ئایەتەکە گشتییەو خوای گەورە دینەکەی خۆی بە کوێرایی چاوی کافران و موشریکان و دووڕووان و هەموو دوژمنانی خوا لە سەرانسەری سەر زەمین و لە هەموو کات و شوێنی هەموو نەوەیەکی مرۆڤایەتیدا هەر دەگەیێنێت.. مەگەر ئەم ئینتەرنێتەی سەردەمی ئێمە رێگایەکی ئەو گەیاندنەی نییە؟! کە ئیسلامی بە هەموو زمانێک بردۆتە هەمووماڵێکەوە..

---

[١] بوخاری(٣٦١٢)، ئەبوداوود (٢٦٤٩)، ئەحمەد (١١١/٥).

قورئانخوێنە بەناوبانگەکانی وەکو نافیع و ئەبوعەمرو ئیبنوعامرو ئەبوبەکر لە عاصمەوە گێڕاویانەتەوە کە بە(متمٌ نورَهُ) خوێندوێتییەوە. واتە بە تەنووین لەسەر میمی دووەمی متمم و منصوببوونی نور، بەڵام کیسائی و حەفص و خەلەف بە بێ تەنووین خوێندوویانەتەوە..

ئایەتی نۆیەم

(هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ)

خوای گەورەیە کە محمدی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە پێغەمبەرێتی ناردووە، ڕێنمایی ئەوی پێیە، کە قورئانەکەیەتی، دینی ڕاستی هێناوە کە ئیسلامە، حەتمەن هەر بە بەڵگەی بەهێزو نیشانەی بەپێز باڵادەستیی بەسەر هەموو دین و بەرنامەیەکیتردا زاڵیدەکات، جا با موشریکەکان هەر پێیان ناخۆشبێت، خوای گەورە ئەم دینە سەردەخات..

لە ئایەتی ڕابوردوودا خوای گەورە فەرمووی بە کوێرایی چاوی کافران (کە زیاتر مەبەستی ئەو سەردەمەی ئەهلی کیتابەکان بوو واتە مەسیحیی و جولەکەکان) لێرەشدا بە کوێرایی چاوی ئەو عەرەبانەی کە هاوەڵیان بۆ خوای تاکوپاک دادەنا، بەڵێندەدات کە دینەکەی خۆی بەسەر هەرچی دین و مەزهەب و بەرنامەو بیروباوەڕێکدا هەیە، سەردەخات.. ئیمامی الجصاص لە تەفسیرەکەی (أحكام القرآن)دا دەفەرموێ: ئەمە یەکێکە لە موعجیزەێتی قورئان! ئەو سەردەمەی وای دەفەرموو جولەکە هەموو دەسەلاتێکی ئابووریی هەبوو، دیانەکانی نیوەدۆرگەی عەرەبی و یەمەن و شام باڵادەستبوون و هەر ئەوان حوکمییاندەکرد، ئەو سەردەمە تەنانەت صابیئەی عێراق و مەجووسیی ناو فارس و بتپەرستی وولاتی سینديش باویانبوو، ئەمانە هەمووی لە کاتێکدابوو کە موسوڵمانان زۆر موستەزعەفبوون، هێشتا سەرەتای سەلماندنی بوونی خۆیان بوو لە مەدینە، هێشتا غەزاکان دەستی پێنەکرا بوو.. ئا لەم ساتەوەختەدا خوای گەورە دەفەرموێ: ئەم ڕێنماییەی خۆم، ئەم دینەی خۆم، بە سەرانسەری ئەم جیهانە پان و پۆڕە دەگەێنم..

جا بڕوانە هێنانەدیی ئەو بەڵێنە! ئەندۆنیسیایەکی دووسەدو چل ملیۆن موسوڵمانی -دوای فەزڵی خوای گەورە- بەرهەمی بانگەوازی چەند بازرگانێکی یەمەنی و هیندییە!! مسوڵمانانی ئەمڕۆ ملیارێک و سێ سەدو پەنجا ملیۆنن، ئەوی لەسەردەمی غەزاو جیهاددا هاتوونەتە ئەم ئیسلامەوە ناکەنە باب و باپیرانی دووسەد ملیۆن کەسی ئێستا! ئەدی

ئیسلام چۆن ئاوا تەشەنەیکردو پەرەیسەند!! ئەمەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ئەم بەڵێنانە هی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خۆی نین..

ئیمامی قورطوبی دەفەرموێ: دەرخستن و سەرخستنی دینەکە هەر بەردەوامدەبێت تا هەر هەموو سەرزەمین دەگرێتەوە، چونکە حەدیسی سەحیح هەیە کە باس لە هاتنی سەییدنا عیسا دەکات، کە دێتەخوارو نوێژ لە دوای مەهدی ئەم ئوممەتە موسوڵمانەوە لە قودسدەکات.. ئەو کاتەش جەنابیان خاچدەشکێنن و بەرازدەکوژن و شەرابدەڕێژن، حوکمیش بە شەریعەتەکەی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەکات.. ئەو زەمانە کافرنامێنێت. وەک دەفەرموێ: (يَنْزِلَ فِيكُمُ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا عَدْلاً، وَإِمَامًا مُقْسِطًا، فَيَكْسِرُ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلُ الْخِنْزِيرَ وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ).[١] واتە: کوڕەکەی مەریەم علیهما السلام دێتە خوارەوە بۆ ناوتان، حاکمێکی دادپەروەو پێشەوایەکی سەرڕاست دەبێت، خاچدەشکێنێت و بەرازدەکوژێت و جزیەش لەسەر ئەو کەسانە دادەنێت کە ئەهلی کیتابن و موسوڵماننابن..

ئەمە مانای وا نییە هیچ دینێکیتر شوێنکەوتووی نامێنێت، چونکە ئەحکامی شەرعیی دەربارەی ئەهلی کیتاب هەندێکیان ئایەتی قورئانن و حەتمەن هەر بۆ حوکمپێکردنی دەمێننەوە.. وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

دەرخستن و سەرخستنی ئەم دینە زۆر ڕۆشنە، کە زاڵبوونی بەسەر دینی ئەهلی کیتابدا ئاوا ئاسانبێت، کە کام پاپاو پیاوی دینییان هەیە ناتوانێت بێتە موناقەشەی! بە دەیان پیاوی دینی مەسیحی و جوو بوونەتە موسوڵمان، بەڵام نەبووە زانایەکی ئەهلی ئیسلام بوو‌بێتە جولەکە یان دیان!!

بەسە بۆ گەورەیی و سەرکەوتوویی ئەم دینە کە هەرچی دەسەڵاتدارانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا هەیە، لەگەڵ هەرچی حاکم و عالەمانی مورتەددی وولاتی موسوڵمانان هەیە، هەر هەموویان ڕۆژانە لە ڕەنجی بەرەنگاری و بەربەستکردنی بانگەوازی ئەم دینەن، کەچی هەر ڕەنج بە خەسارن! لە کاتێکدا ئەم بانگەوازە نە حوکمی بەدەستەوەیەو نە پاپاو

---

[١] بوخاری(٢٢٢٢)، موسلیم(١٥٥).

فاتیکانێکیشی هەیە! ئەوانەش کە بەیداخەکەیان بە شەکاوەیی هەڵگرتووە، هەموویان ڕاکردوون، یان لە زیندانن، یان ئەوەندە موستەزعەفکراون، شەوورۆژ بە دووی نان و ئاوی ژیانیاندا وێڵن، کات و پارەیەکی وایان بۆ بانگەوازەکەیان بۆ نامێنێتەوە!! کەچی ئەم دینە هەر لە برەودایە.. مەگەر لەبەر ئەوە نییە کە خوای گەورە خاوەنێتی؟! بەدیی..

دەرسی چوارەم

ئایەتەکانی ١٠ و ١١ و ١٢ و ١٣

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ (١٠) تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (١١) يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (١٢) وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (١٣)

مانای گشتی ئایەتەکان

(١٠) ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتانهێناوە، هۆ موسوڵمانینە! ئەرێ ڕێی بازرگانیەکتان نیشاندەم که لە سزایەکی پڕ ئێش و ژان قوتارتاندەکات؟!

(١١) ئەو ڕێیە بریتییە لە باوەڕهێنانتان بە خواو بە پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ئینجا جیهادکردنتانە بە بەخشینی سامان و گیانتان لە ڕێی خوادا،بێگومان ئا ئەو کارەتان چاکتر و بەفەرترە بۆتان ئەگەر پەی پێببەن و بزانن.

(١٢) لە بەرامبەر ئەو باوەڕو جیهادەتاندا خوا لە گوناح و تاوانەکانتان دەبووڕێت و دەتانخاتە باخ و باخاتێکەوە کە جۆگەو ڕووبار بە ژێر درەختەکانیدا تێدەپەڕێت، هەروەها کۆشک و تەلارە ڕازاوەکانی بەهەشتی عەدنتان پێدەبەخشێت کە بەهەشتێکی هەمیشەبەهارە، ئا ئەوەشە سوودو سەرفرازیی و ئاسوودەیی.

(١٣) دوای هەموو ئەوانەش، شتێترتان پێ دەبەخشێت کە خۆتان حەزی لێدەکەن. ئەویش بەخشینی سەرکەوتنی نزیکی خوایی و دەسەڵاتی هێزو زاڵی ئازادکردنی خەڵک و وولاتانە، دە تۆش ئەو مژدەیە بە موسوڵمانان بدە..

.....آ آ آ.....

لێکدانەوەی ئایەتەکان

ئایەتی دەیەم

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ)

ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتانهێناوە، هۆ موسوڵمانینە! ئەرێ ڕێی بازرگانیەکتان نیشاندەم کە لە سزایەکی پڕ ئێش و ژان قوتارتاندەکات؟!

- کە یاوەران خوا لێیان رازی بێت بەردەوام لە پێغەمبەری پێشەوایان صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەپرسی کە چ کارێک لە هەموان چاکترە لای خوای پەروەدگار، تا ئەنجامیبدەن، ئەم ئایەتە لە وەڵامیاندا هاتەخوارەوە. کە جیهادکردن هەم بۆ ئێوە بازرگانیەکی بەسوودە، هەم کارێکیشە کە لای خوای گەورە خۆشەویستە. ئەمە بە شێوەیەکی گشتییە، بەڵام ئیمامی قورطوبی لە موقاتیلەوە دەگێڕێتەوە کە ئەو کەسەی کە پرسی و یەکسەر دوای ئەو ئەم ئایەتە لە وەڵامیدا هاتەخوارەوە عوسمانی کوڕی مەزعوون (عُثْمَان بْن مَظْعُون) بوو، قورطوبی دەفەرموێ: (قَالَ مُقَاتِل: نَزَلَتْ فِي عُثْمَان بْن مَظْعُون: وَذَلِكَ أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ أَذِنْت لِي فَطَلَّقْت خَوْلَة، وَتَرَهَّبْت وَاخْتَصَيْت وَحَرَّمْت اللَّحْم، وَلَا أَنَام بِلَيْلٍ أَبَدًا، وَلَا أُفْطِر بِنَهَارٍ أَبَدًا! فَقَالَ رَسُول اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِنَّ مِنْ سُنَّتِي النِّكَاح وَلَا رَهْبَانِيَّة فِي الْإِسْلَام إِنَّمَا رَهْبَانِيَّة أُمَّتِي الْجِهَاد فِي سَبِيل اللَّه وَخِصَاء أُمَّتِي الصَّوْم وَلَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَات مَا أَحَلَّ اللَّه لَكُمْ. وَمِنْ سُنَّتِي أَنَام وَأَقُوم وَأُفْطِر وَأَصُوم فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي). فَقَالَ عُثْمَان: وَاَللَّه لَوَدِدْت يَا نَبِيّ اللَّه أَيّ التِّجَارَات أَحَبّ إِلَى اللَّه فَأَتَّجِر فِيهَا: فَنَزَلَتْ. وَقِيلَ: " أَدُلّكُمْ "أَيْ سَأَدُلُّكُمْ. وَالتِّجَارَة الْجِهَاد؛ قَالَ اللَّه تَعَالَى: "إِنَّ اللَّه اِشْتَرَى مِنْ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسهمْ وَأَمْوَالهمْ. التَّوْبَة/١١١ وَهَذَا خِطَاب لِجَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ).[١] واتە: عوسمانی کوڕی مەزعوون (عُثْمَان بْن مَظْعُون) تەشریفی هێنایە لای پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خوا ئەگەر جەنابت ڕێمبدەیت خەولەی خێزانم تەڵاقدەدەم و خۆمدەخەسێنم و دەکەومەخەڵوەت و گۆشتیش لە خۆم حەرامدەکەم و شەوانیش بۆ شەونوێژان ناخەوم و بە ڕۆژیش

---

[١] قورطوبی: الجامع لأحكام القرآن (٥٧/١٨)..

بەرۆژوودەبم! پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی: (خێزان پێکەوەنان داب و دەستوری منە، راهیبگەریتی (خەڵوەکێشان) لە ئیسلامدانییە، روهبانێتی ئیسلام جیهادە لە پێناوی خوادا، خۆ خەساندنی ئوممەتەکەی من رۆژووگرتنە، ئێوە شتێکی حەڵاڵ لە خۆتان حەراممەکەن کە خوای گەورە بۆی حەڵاڵکردوون، لە دابو دەستووری من ئەوەیە کە ئەشخەوم و هەڵیشدەستمەوە، بەرۆژووشدەبم و دەشیشکێنم، هەر کەس لە داب و دەستووری من دەرچێت لە من نییە. سەییدنا عوسمان فەرمووی ئەی پێغەمبەری خوا حەزدەکەم بزانم داخۆ کام بازرگانیکردن لای خوا زۆرتر پەسەندەو پێی خۆشە تا ئەو بکەم، ئەوجا ئەو ئایەتە هاتەخوارەوە، کە بازرگانێتیەکە روونەدەکاتەوە، (أَدُلّكُمْ أَيْ سَأَدُلُّكُمْ. وَالتِّجَارَةَ الْجِهَاد)، واتە نیشانتانیدەدەم، یەعنی دواتر نیشانتانیدەدەم و پێتانڕادەگێنم، بازرگانیەکەش: جیهادەکەیە، چونکە ئەوەتا خوای گەورە دەفەرمویٚ: خوای گەورە گیان و سامانی موسوڵمانان هەر لە خۆیان دەکڕێتەوە، ئەمەش رووەوڕووی هەموو موسوڵمانانە..

- بازرگانی: ئاشکرایە کە سەرمایەکت بەدەستەوەیەو دەتەوێت لە مامەڵەی کڕین و فرۆشتندا هەڵیسوڕێنیت تا قازانجبکەیت و سامانەکەت زیاتربێت، ئەم مانایەش لە چەندین جێی قورئاندا هاتووە، وەک: (فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ) البقرة/١٦ یان:(إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ) البقرة/٢٨٢یان: (وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا) التوبة/ ٢٤ یان: (يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ) فاطر/٢٩..

- تُنجِيكُم: بە سکونی نوونەکەی خوێندراوەتەوە لە (الْإِنْجَاء) ەوە هاتووەو بە (تُنَجِّيكُمْ)یش خوێندراوەتەوە کە لە (التَّنْجِيَه)وە هاتووە.

.....آ آ آ.....

ئایەتی یازدەیەم

(تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ)

واتە: ئەو ڕێیە بریتییە لە باوەڕهێنانتان بە خواو بە پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ئینجا جیهادکردنتانە بە بەخشینی سامان و گیانتان لە ڕێی خوادا، بێگومان ئا ئەو کارەتان چاکتر و بەفەرترە بۆتان ئەگەر پەیپێبگەن و بزانن.

- لە سەرەتای ئایەتەکەدا بە (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا): ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتانهێناوە بانگیاندەکات، کەچی هۆکاری قوتاربوونیشیان لێدەکاتەوە بە (تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ). چونکە ئەو کەسەی دەتوانێت خۆی لە ڕیزی ئەهلی جیهاددا ڕاگرێت، نابێت ئیمانەکەی هەر ئیمانێکی سەتحی ئەعرابیانە، یان ئیمانێکی مەعریفی بێت، ئەوە خۆی لەبەر قورسی جیهادەکەدا ناگرێت و زوو بە فێڵی نەفسی خۆی و قسەو قسەڵۆکی غیرەت خەساوان و واتەواتی دوژمن فریودەخوات. ئەمما ئەو کەسەی خوای ناسیووە، ئینجا لە خۆشەویستیدا پەرستوێتی و بە ئومێدی سەرفرازیی و ڕووسووریی لای ئەو ئاوا بە شەریعەتەکەیەوە پابەندبووەو خۆی لەسەر سیرەو ڕەوشتی پێغەمبەران پەروەردەکردووە، ئا ئەوە جیهادی پێدەکرێت! ئەوە ئیمانەکەی دووتوێیە، دەبڵە.. ئەمما ئەوەی یەکەم ئیمانەکەی مادام هەر زانیارییەو ڕۆحی پێنەکەوتۆتە نەشونماو بۆ دیداری خوای خۆشەویست گەشکەناگرێ، چۆن خۆی لەبەر ئەم هەموو کوێرەوەریەی ڕێی جیاددا دەگرێت؟! با سەری خۆی شۆڕ کات و بە قسەی زل نە خۆی فریوو داو نە ئەمیرێکیش هەڵخلیسکێنێت..

- بەخشینی سامان و ماڵیانی پێش نەفسیان خستووە، لە هەموو قورئاندا هەر وایە، جگە لە یەک جێگای (سورەتی التوبة) کە لە ساتەکانی غەزادا دابەزیووە. کە باسی بەیعەت و هاندانیانە لەسەر زۆرترین قازانج، گیانی پێش ماڵیان خستووە. هەروەکو بیەوێت پێیان بفەرموێ: دەی ئەوە هەلێکی بازرگانیەو بۆم ڕەخساندوون، کام شتەی زۆر بە نرخە ئەویان خێرا بفرۆشن تا سودێکی زیاتر بکەن: (إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ

وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَاةِ وَالإِنجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللّهِ فَاسْتَبْشِرُواْ بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُم بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) التوبة/١١١ واتە: خوای گەورە گیان و ماڵی موسوڵمانانی لێیان کڕیوەتەوە، لەبەر بەخشینی گیان و ماڵییاندا بەهەشتیان پێ دەبەخشێت.. ئەوان لە پێناوی خوای گەورەدا دەجەنگن، دەکوژن و دەکوژرێن.. مامەڵەی ئەم پاداشتە بەڵێنێکەو خوای گەورە _لە تەورات و ئینجیل و قورئاندا_ پێیداون، ئێ کێ هەیە وەکو خوای گەورە بەڵێن بباتەسەر؟ دەی سا مژدەبدەنە یەکتری کە ئەو بەیعەتەتان بە خوای گەورە داوەو پاداشتتان مسۆگەرکردووە.. ئا ئەوەشە سەرکەوتن و سەرفرازیی تەواو..

ڕەنجەکەیان ئاشکرایەو پاداشتەکەشیان ئاشکرایە.. ئەو کەسەی بەیعەتی مردن بە خوای گەورە بدات، سامانەکەی لا بێبایەخدەبێت، جا کە تۆ ئامادەبیت ڕۆحت ببەخشیت، سامانەکەت چییە؟! جا سامانەکەش کە بە خوای گەورەی دەفرۆشیت، هەر دەبێتەوە مایەی بەهێزکردنەوەی جیهادەکە! ئەمما لێرەدا لە سورەتی صەفدا، بۆ ڕوونکردنەوەی تەرتیب و ڕیزبەندی بابەتەکەیە،بۆیە سامانی پێش نەفس باسفەرمووە[1].

- زەمەخشەری لایەنگری (الفەراﺋی) زمانەوان و موفەسسیرەکات و دەفەرموێ: باوەڕو جیهادەکە لێکدەرەوەی بازرگانیەکەن، چونکە لە ئایەتەکەی دواییدا(يَغْفِرْ لَكُمْ) بە

[1] لە ٢٠٠٣/٣/٢١ دا لە بیارە، کابرایەکی سعودی(ناوی یاسین البەحربوو) ڕەحمەتی خوای لێ بێت لە دەوڵەمەندیی سعودیەوە هاتووە بۆ بیارەیەکی داماو کە ئاوی خواردنەوەی نەبوو! لە کەعبەی پیرۆزو مەدینەی منەوەرەوەو لە ناو عەرەبی قەومی خۆیەوە، هاتبووە ناو کۆمەڵێک کورد کە زاری عامی عێراقیش نازانن، ئەم پیاوە خۆی ناونووسکردبوو بۆ چالاکی ئیستیشهادیی، خۆی سەیارەکەی کڕی! کە بۆ گیانی خۆی مینرێژیانکردا پێش ئەوەی بۆ چالاکیەکەی بڕوات، پێنج هەزار دۆلاری پێمابوو، دای بە ئەمیری ئەنسارولاسلام و دواییش ڕووی کردە پێشمەرگە داماوەکانی ئەنسارو ووتی کامتان پێڵاوەکەی زۆر شڕۆڵە بمداتێ، با بۆی بگۆڕمەوە بەوەی پێم کە چاکەو تازە کڕیوومە!! ئینجا ڕۆیشتە دوو ڕێیانەکەی گردی گۆو خۆی بە سەربازە سەلیبیە ئەمریکایی و یەکێتیە کافرەکاندا تەقاندەوە! ئەمە بازرگانە، ئەمە خاوەن ئیمان و جیهادە، عززەتی دینەکەش بەم جۆرە غیرەتانە دێتەوەو دەپارێزرێت، بۆیە شایانی ئەو(يَغْفِرْ لَكُمْ)ەن.

دوایاندا هاتووه، یەعنی: ئایا دەزانن کە بازرگانیەک هەیە، زۆر بەسوودە، دەتانەوێت بیکەن؟! چونکە حەتمەن وەڵامەکەی ئەوە دەبێت: بەڵێ بەڵێ، جا بۆ نایکەین؟! ئینجا باسی شمەکی بازرگانیەکە دێت: خۆسازدان بە باوەڕو جیهادو بەخشینی گیان و ماڵ، بەرامبەر بە لێخشبوونی خوای گەورە، دەی فەرموون..

- الززەجاجی زمانەوانیش تێبینییەکی جوانی هەیە دەفەرموێ: خۆ هەر بەوەندەی کە بۆی روونکردنەوە کە بازرگانیە بەسوودەکە چییە، کە دەیانگەێنێتە رەزامەندی خوای پەروەردگار، مانای وا نییە ئیتر لێیان خۆشبووە، نەخێر، خۆ دەبێت باوەڕەکەیان بە قەناعەتەوە بهێنن و مومارەسەی جیهادەکەبکەن، ئینجا شایانی(يَغْفِرْ لَكُمْ) دەبن..

- ئیمامی بەیزاویش دەفەرموێ: (تُؤْمِنُونَ)، (تُجَاهِدُونَ) کە فەرمانی خواین، لێرەدا بە شێوازی خەبەر هێناونی، بۆ روونکردنەوەی ئەو خاڵەیە کە: ئەو دوانە شتێک نین واز لێ بهێنرێن!! یەعنی ئەوی ئیمان دەهێنێت با بشزانێت کە جیهادێکیشی لەسەر فەرزدەبێت! با وا نەزانێت دینداریی و ئیسلامەتیی قسەی بەر سێبەری دارگوێزە!

- شێخی شەنقیتی دەفەرموێ: خوای گەورە لە قورئاندا کە باسی بازرگانی دەکات باسی قازانج و زیانەکەشی دەکات، لێرەدا باسی قازانجە گەورەکەی دەکات، ئەوە بزانە لە هەر شوێنێکدا باسی زیانی بازرگانی کرد، ئەوە لەبەر نوقسانی ئیمان و جیهاد وازلێهێنانەکەیە، بزانە چۆن لە بەقەرەدا دەفەرموێ: (أُوْلَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوُاْ الضَّلاَلَةَ بِالْهُدَى فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُواْ مُهْتَدِينَ) البقرة/١٦واتە: ئەوانە هیدایەتی خواییان داوەو گومڕاییان کڕیوە! ئێ بە تەئکیید بازرگانییەکەیان قازانجی نەکردووەو هیدایەتی خواییان وەرنەگرتووە..

- (ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ) زەمەخشەری دەفەرموێ: یەعنی هەر ئەوەی کە بزانن ئەو بازرگانیەتان چاکە، شتێکی چاکە.. یەعنی ئەم پەی پێبردنەتان، ئەم ئەقڵ پێشکانەتان، دەسختنی ئەم زانیارییە کە باوەڕو جیهاد بە رەزامەندی خوای گەورە دەفرۆشرێن، ئەمە بازرگانیەکی بە رەواج و بەسوودە، ئەمە خۆی لە خۆیدا چاکیەکەو دەستانکەوتووە: (خَيْرٌ لَّكُمْ) چونکە ئەگەر بازرگانێک قازانجەکەی خۆی درکپێکرد،

هەوڵی بۆ دەدات و بە دوایدا وێڵدەبێت! نابینیت کابرای قاچاخچی کە دەزانێ قازانجەکەی زۆرە چۆن خۆی بە ئاگری کەمین و پاسەواندا دەکات و سنورە خەتەرەکان دەبڕێت؟!

.....آ آ آ.....

ئایەتی دوازدەیەم

(يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ)

واتە: لە بەرامبەر ئەو باوەڕو جیهادەتاندا خوای گەورە لە گوناح و تاوانەکانتان دەبووریت و دەتانخاتە باخ و باخاتانێکەوە کە جۆگەو ڕووبار بەژێر درەختەکانیدا تێدەپەڕێت، هەروەها کۆشک و تەلارە ڕازاوەکانی بەهەشتی عەدنتان پێ دەبەخشێت کە بەهەشتێکی هەمیشە بەهارە، ئا ئەوەشە سوودو سەرفرازی و ئاسوودەیی.

- ئەو لێخۆشبوونەی لەم ئایەتەدا هاتووە، دەسکەوتی باوەڕهێنان و پابەندیی و جیهادکردنەکەیە، ئەمە وەکو هاوکێشەیەکە کە ئەگەر باوەڕو جیهاد بەسەرییەوە کرا، لێخۆشبوونی خوای گەورەش بەم سەریەوە حازرە.. لێخۆشبوونی خوای گەورە خەڵاتێکی دەروونییە، لە بیرۆکەی دەروونناسیی (ماسلۆ)دا کە پێی دەوترێت (هەرەمی ماسلۆ) تێربوونی حەزی دەروونیی لوتکەی پێداویستیەکانە، بۆیە هەمیشە لە قورئاندا لێخۆشبوونی خوای گەورە پێش خەڵاتەکانی جەستە دێن، چونکە لە دنیادا هەزاران کەس هەن کە جەستەیان دەخەنە بەر سەدان کەندو کۆسپ لەبەر خاتری تێرکردنی حەزی دەروونییان، جا ئەو حەزە خوار بێت وەکو لووتبەرزیی و هەراڵیی و خۆدەرخستن و..هتد یان ڕاست بێت وەکو قەدرزانینی ناو کۆمەڵگە، لەمەوەیە کە کەسانی وا هەن کە خەڵاتێکیان بە دیاری بۆ دەبەیت، ماهییەت و بەهای خەڵاتەکە ئەوەندە ناخوێنێتەوە بە قەدەر ئەوەندەی کە لایەنی مەعنەویی (دیاریی بۆ هێنان)ەکە دەخوێنێتەوە، هەشە بە پێچەوانەوە، سەرۆک کۆمارێک خەڵاتیبکات، هەر چاوی لەوەیە خەڵاتەکە بایی چەندە! خوای گەورەش لە خەڵاتی خۆیدا هەمیشە هەردوو جۆرە دەروونەکەی ڕەچاوکردووە، تۆ خاوەنی کام نەفسیەتە بیت، خەڵاتی شیاوی خۆت وەردەگریت و لە جۆرەکەی تریش مەحروومنابیت، ئەمەش گرنگە! ئەوەی تر بێت یەکەم وەریدەگریت، ئەوەی کەسانیتر پێیان یەکەمە ئەویش وەردەگریت، یەکەمیان بۆ تێرکردنی حەزەکەی خۆتە، دووەمیان بۆ تێرکردنی چاوی خەڵکییە بەرامبەر بە مەنزیلەی تۆ لای خوای گەورە!! بۆیە لێرەشدا -وەکو

شوێنەکانیتری قورئان- خاوەن حەزە دەروونییەکان بێخەمدەکات و لەزەتەکانی جەستەشیان دەخاتە بەردەست..دەفەرموێ: (وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ) بەهەشت، دوای قوتاربوون لە ترس و بیمی مەحشەرو موحاسەبەی کردەوەکان! ئینجا ڕەزامەندی خوای گەورەو ئینجا بەهەشت، بەهەرچی لەزەتێکەوە کە لە دنیادا حەزی لێیان بوو، بەڵام لەبەر خاتری خوای گەورە تا شەهید بوو، خۆی لێ دەگرتنەوە! ئەمەش هەر لایەنێکی دەروونی کاریگەرە، یەعنی: ئەی موجاهیدی بەڕێزی ریزی سەفە خۆشەویست و سەربازە وونەکەی ڕێی من، ئەی ئەوەی لە دنیادا خۆت لەبەر خاتری من مەحروومدەکرد، دە ئەوە بەهەشت، بڕۆ هەرچی بە خەیاڵتدا دەهات و دێت و نایات، بڕۆ لەوێ لەزەتی خۆتی لێ ببینەو لێشی بێخەمبە کە نەبڕاوەیە.. بڕۆ ئەو تەلارو کۆشکانەی خوای گەورە دەرمەقیان دەفەرموێ: (وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً) لە بەهەشتێکی نەبڕاوەدا(فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ)..

لە ژیانمدا نەمدیی، نەمبیست، نەمخوێندەوە یەکێک -هەرچەند گەورە بووبێت- دڵی بۆ ئەم لەزەتانە نەشنا بێت، ئەوی لە خانووی قوڕدایەو ئەوی لە خۆشترین ڤێللای سەر دەریای سپی ناوەڕاستە هەر حەزی بە کۆشکی خۆشە، حەزی بە حەوزی ئاوو جۆگەو زەوی و زارو باخ و باخاتە، حەزی بە خواردن و خواردنەوەو پۆشاکی نوێی نایاب و دەگمەنە، حەزیی لە هاوسەریی و هاوڕازیی و هاوجێیی ئەو کەسەیە کە لە خەیاڵیدا سیفەتەکانی پێ نموونەیین! ئەمە حەزی دنیایی هەموو کەسێکن، بەڵام هەندێ کەس لە صەفای ڕۆحیی خۆیدا یان لە عیززەتی کۆمەڵایەتیاندا، یان لە گیانی بەخشینیاندا گەورەتر دەبن و حەزەکانیان بۆ شتی گەورەتر لە دڵیاندا یان لە کۆمەڵگەکەیاندا بە خەڵکیتری خوار خۆیان دەبەخشن..

سەیری ئەم ریزبەندییە دەروونیی و جەستەییەی لەم ئایەتەدایە:

_(ئەمان) بە رزگاربوون و بێخەمبوون لە ترس.

_(تەقدیر) بە لێخۆشبوونی خوای گەورەو خەڵات و گەشەی ڕۆح!

_(سوکنایی و ئاسوودەیی) بە چوونەبەهەشت و گەیشتن بە حەزەکانی دڵ، ئینجا تێربوونی لەزەتەکانی جەستە، هەر هەموو جەستە!!

_ لە بەهەشتێکیشدا کە هیچ نازو نیعمەتێکی، نە هی ڕۆح، نە هی دڵ، نە هی جەستە، کۆتایی نایات!!

ئا ئەمەشە سەرفرازیی مەزن: (ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ)..

ئایەتی سیازدەیەم

(وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ)

واتە: دوای هەموو ئەوانەش، شتێترتان پێ دەبەخشێت کە خۆتان حەزی لێدەکەن ئەویش بەخشینی سەرکەوتنی نزیکی خوایی و دەسەڵاتی هێزو زاڵی ئازادکردنی خەڵک و وولاتانە، دە جەنابیشت ئەو مژدەیە بە موسوڵمانان بدە..

- (الفەراء)ی زمانەوان و (الاخفەش)ی رێزمانەوان دەفەرموون: (وَأُخْرَى) پەیوەستە بە خەڵاتەکەی خوای گەورەوە کە لێخۆشبوونەکەیەتی، بەڵام ئەوەیان لە رۆژی دواییدایە، بۆ دنیاشیان سەرکەوتنی خۆی دەکاتەوە پاداشتی نزیکیان! (نَصرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ).. ئەم نەصرو فەتحە راڤەی(وَأُخْرَى) دەکەن..

- یەکەمجار خوای پەروەردگار بۆ پەروەردەکردنی موسوڵمانان، هۆشیان هەموو دەخاتەسەر نییەتەکەیان، کە جیهادەکە لە پێناوی خوادا بکەن، با بە ئومێدی خەڵات و پاداشتی ئەو بچنە مەیدان. ئەمما سەرکەوتنی دنیایی، ئەوەشیان بۆ روونەدەکاتەوە کە لەویش بێخەمبن، راستە هەر دەبێ جیهادەکە بۆ ئاخیرەتی خۆتان بکەن، بەڵام لەوەش بێئومێدمەبن کە لە دنیاشدا بەرهەمی رەنجی خۆتان نەبینن! بۆیە دوابەدوای باوەڕو جیهادو لێخۆشبوون و لە زەتەکانی رۆح و دڵ و جەستە، لەمەش بێخەمیاندەکات کە سەرکەوتنیش نزیکەو خێرایەو ئاسانە، دوای ئەویش فەتحی بە دوادا دێت، ئەمەش وەکو ئەو ئایەتەیترە کە دەفەرموێ: (يقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ)التوبە/١١١ واتە: کە دەچنە جەنگ و جیهادەکەیان، دەشکوژن و دەشکوژرێن، با هەر وا نەزانن کە هەر دەبێ بکوژرێن، نا ئەمان ئەوان دەکوژن و سەردەکەون..

- ئیمامی ئیبنوکەثیر دەفەرموێ: یەعنی ئەگەر ئێوە لە پێناوی مندا جیهادتانکردو دینەکەی منتان سەرخست، ئەوا منیش زیادەیترتان _لەوەی کە خۆتان پێتان خۆشەو عەودالیین_ پێ دەبەخشم، یەکێک لەوانە سەرکەوتنێکی خێراو ئاسانە!

- سەرکەوتنەکەش لە لایەن خواوەیە، کەوابوو لەوە دڵنیابن کە خێراو ئاسانە! ئەمەش مەرجی نێوان خوای گەورەو موسوڵمانە: (وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ) الحج/٤٠ واتە: خوای گەورە ئەو کەسە سەردەخات کە دینەکەی ئەو سەردەخات.. یان: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن

تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ) محمد/٧. واتە: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتانهێناوە، ئەگەر ئێوە دینی خوا سەرخەن، حەتمەن ئەویش ئێوە سەردەخات! جێپێتان قایم دەکات. دەسەڵاتتان جێگیر دەکات... دوای بردنەوەی ئەنجامی شەڕو زاڵبوون، فەتحیش دێت! تەصدیقی ئەمەش وا لە چیرۆکی طالووتدا لە سورەتی بەقەرە، کە چۆن خەڵکێکی بەنی ئیسرائیلی لەبەر خاتری خوای گەورەو بۆ بەرگریی لە خۆیان چوونە جیهادو ئارامیانگرت، ئەنجامەکەی: کوشتنی فەرماندەی دوژمن(کە ناسۆرو کەسەر دەخاتە دڵی دوژمنەوەو تۆش دەستی سەرفرازیی بەسەر سینەی گڕکانییتدا دەهێنێت کە هێدییبۆتەوە: (قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ) التوبة/١٤ واتە: جەنگ بەرامبەر دوژمن بکەن و بکەونە کوشتاریان، خوای گەورە بە دەستی خۆتان سزایاندەدات و ژاندەخاتە دڵیانەوەو چاوشۆڕیاندەکات. ئینجا ئێوە سەردەخات بەسەریانداو زاڵدەبن، ئینجا دەستی ئاهی خۆشیی بەسەر دڵتاندا دەهێنن و دەڵێن: ئۆخەی خوایە، ئەوە ئەوانن وا زەلیل کەوتوونەتە بەردەستمان؟! ئاوا خوای گەورە شیفای سینەی گڕکانی خەم و غیرەتی کپکراوی موسوڵمانان دەدات! ئەمانەو سەرکەوتن و زاڵبوون.. سەربەرزیی و غەنیمەت! پاش ئەم هەموو رەهەندو لایەنانەی (ئەمان) دەسەڵات و حوکمڕانی و هێزیشی بەدوادا دێت. سوبحان اللە چ نیعمەتانێکی گەورەو گرنگ و کاریگەرن لە دارشتنی کەسایەتی موجاهیدو تەنفیسی ئاخی پەنگخواردووی سینەی! : (فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ اللّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ) البقرة/٢٥١ دواتر بە ئیزنی خوای گەورە بەزاندیانن.. (کۆمەڵە کەمەکەی دەوری طالووت، هێزە زەبەللاحەکەی جالووتی شکاند) دوای ئەوەی داوود جالووتی کوشت و ئیتر خوای گەورە دەسەڵاتی حوکمڕانی پاشایەتیی و دانایی داوەریی و ئاراستەکردنی رەوای پێ بەخشی و هەرچی خۆی حەزیکرد فێریکردا!

چەند خاڵێک بۆ سەرنجدان

١- سەیید قوطب رحمەالله دەفەرموێ: سەیری کە خوای گەورە پرسیارەکەی خۆی کردووە بە ئایەتێک؟!: (رێی بازرگانیەکتان نیشاندەم کە لە سزایەکی پڕ ئێش و ژان قوتارتاندەکات؟!) جا کێ هەیە بۆ ئەو وەڵامە نەفرێت؟! وەڵامێک خوای گەورە خۆی دیاریبکات کە دەبێتە هۆی قوتاربوون! قوتاربوون لە سزاو ناسۆری بەژان! ئینجا لەو کاتەی کە دڵ رادەچەنێ و هۆش ووریادەبێتەوەو گۆش چاوەڕێی قۆستنەوەی وەڵامەکەیە، ئاسان دێت: (تُؤْمِنُونَ)! ئێ خۆ ئەمان خۆیان موسوڵمانن! کەوابوو بەڕاستی قازانجەکە مسۆگەرە! بەڵام نا، خۆ باوەڕیش داواکاریی هەیە، یەکێکیان: (وَتُجَاهِدُونَ)ە..

٢- (وَتُجَاهِدُونَ) ئەمە تەوەرە باسی سورەتەکەیە، ئەمە مەبەستی سورەتەکەیە، ئەمە کرۆکی ئەو باسەیە کە خوای گەورە بیرو ژیریی موسوڵمانانی بۆ رادەکێشێت.. بە چەندین شێوازی کورت و تەفسیل، پرسیارو وەڵامی بەڵگەنەوویستانە، پێشخستن و دواخستن، سەرنجییان رادەکێشێت.. تا لە لایەکەوە قەناعەتیان پێ بکات کە ئەمە پابەندبوونی باوەڕە. ئەمە داواکاریی خوای خاوەن رێساو یاسا گەردونیەکانە، ئەو خوایەی کە سیستمی گەردون و سەرکەوتن، هەر لە ئیرادەی ئەووە دێن! خوای گەورە دەیەوێت، ئەوە لە ناخی موسوڵماناندا بچەسپێنێت کە ئەم جیهادە هەرچەند قورسبێت، هەرچەند رۆحی تێدا بڕوات، هەر دەبێ بمێنێت و بەردەوامبێت، چونکە جیهاد کارێک نییە لە پیادەکردنی شەرع و پاراستنی دینەکەدا وازی لێ بهێنرێت!

٣- مەسەلەکەیان بە بازرگانیەک دەخاتە پێشچاو، کە ئیحتیمالی زیانی تێدا نییە! بەڵام ئەمە تا ئەقڵ پەی پێدەبات و ئیرادە قەناعەت پێدەکات لەولاوە سۆزو عاتیفەو حەزی مانەوەو ترس و دەیان لەمپەریتر لە رێی ئەم قەناعەتە ژێرییەدا دروستدەکات!! بەڵام خوای گەورە بە دڵنیاییەوە بە کارزانیی خۆی دەفەرموێ: ئەمەتان چاکترە: (ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ) وەرن لەمە حاڵیبن، ئینجا حەتمەن خۆی تێ فرێدەدەن! ئەوەی کە راڕایەو دڵەڕاوکێیەتی، ئەوە بە هۆی باوەڕە لاوازەکەیەوەیە! ئەگینا کەسێک بە تەمەنێکی کورتی خۆی ژیانێکی نەبڕاوەی قیامەت بکڕێت، کەسێک بە موسابەقەیەکی رەنجی خۆی، رەزامەندی خوای گەورە دەستخات، چ جای ئەو هەموو پاداشتانەیتر، ئیدی بۆچی

نایاتەپێش؟! باوەڕی پێی نییە؟! متمانەی نییە؟! یان نایەوێت خوای گەورە لێیخۆشبێت؟! یان لە ترسا ناوێرێت توخنی معامەلەی وا بکەوێت!! ئاخر معامەلەی سەربەرزانەی (رۆح بەخوافرۆشتن) لە کوێ و سوالی زەلیلیی لە کوێ؟! ئاخر لە دنیاشدا بازرگانی نەوت لە کوێ و کڕین و فرۆشتنی تەنەکەو فافۆنەشکاو لە کوێ؟! کە ئەم دوانە لەگەڵ یەکتریدا بەراوردناکرێن، لێخۆشبوونی خوای گەورە چۆن بەراووردەکرێت بە ساتێکی ئیمانی جیهادو سەرنانەوە!

٤- بەهەر بازرگانێک بڵێیت ماڵێک هەیە کاسبی پێوە بکەیت، قازانجەکەی یەک بە دەیە! گەر پارەشی قەرزکردبێت ناهێڵێت لەدەستی دەرچێت! باشە خۆ هەموو تەمەن بە ژیانی نەبڕاوەی لای خوا بفرۆشێت، کوا لە بەراوردان؟ هەر وەکو فرۆشتنی گوناحەکانت بە کڕینی لێخۆشبوونی خوا جێی بەراوردنین، ئەم ژین و مەرگەشت هی بەراوردنین. ئەو هەموو سوودە نابەرابەرە! بەڵام ئەمە فەزڵی خوای خاوەنە، خۆی بەخشیوێتی و خۆشیدەیکڕێتەوە!

٥- بەڵام چونکە خوای پەروەردگار دەزانێت هەندێک دەروون هەن ئەم دنیاشیان دەوێت و ئەو دنیاشیان دەوێت! بۆیە ئەگەر راستگۆو سەرڕاست بوون و هەموو رەنجیان بۆ سەرخستنی دینی خوا خستبێتە گەڕ، بە سەرکەوتنی دنیاییش خەڵاتیان دەکات، سەرەڕای بازرگانیەکەیان، سەرەڕای بەیعەتەکەیان کە بە خوای خاوەنیان داوەو بردوویانەتەسەر، خوای گەورەش سەرکەوتنێکی خێراو ئاسانیان پێدەبەخشێت تا زیاتر پشت بە خوا ببەستن و خۆیان بۆ ئەو ساغکەنەوە..

٦- ئەوی بەراستی باوەڕ لە ناخیدا جێگیردەبێت و سەرراستانە خوا دەپەرستێ و بە شەوقەوە تەعلیماتی شەریعەتەکەی وەردەگرێت، بە هەمان شەوق و زەوقیشەوە بەرەو جیهادەکە دەچێت، تا وای لێ دێت دەبێتە ماسیی و مەیدانی جیهادەکەش دەبێتە مایەی ژیان و دەریای بێ بنی سەلماندنی لێهاتوویی خۆی و حوکمی شەریعەتەکەی..

دەرسی پێنجەم

ئایەتی ١٤

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونوا أَنصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ فَآمَنَت طَّائِفَةٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَت طَّائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ).

مانای گشتی ئایەتەکە

ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتانهێناوە، هۆ موسوڵمانینە! ببنە پشتیوانانی خوای گەورە، هەر وەکو کە عیسای کوڕی مەریەم علیهما السلام بە یاوەرانی خۆی فەرموو: کێ لەگەڵ مندا دەبێتە پشتیوانی خوای گەورە؟! یاوەرەکان فەرموویان: ئێمە پشتیوانانی خواین، ئیدی دەستەیەک لە بەنی ئیسرائیلییەکان باوەڕیانهێناو دەستەیەکیتریان کافربوون، ئێمەش لایەنگری ئەوانەمان کرد کە باوەڕیانهێناو بەسەر دوژمنەکانیاندا سەرمانخستن، تا بوونە خاوەن دەسەلاتی نێو خەڵکی و زاڵبوون..

لێکدانەوەی ئایەتەکە

- (مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ): أَنصَارِ: کۆی ناصر و نصیرە، ناصر: کە ئیسمی فاعیلە لەوانەیە جارێک کارێکی سەرخستنەکەی کردبێت و بەوە چووبێتە ریزی ئەنسارەکانەوە! بەڵام نصیر: کە صیغەی موبالەغەیە، واتە بۆ زۆر دووپاتکردنەوەی کارێک یان رەفتارێکە، ئەو کەسەیە کە سەرخستن و پشتیوانێتیەکەی کردۆتە پیشەی خۆی! ئەمەش وەکو هەموو ئیسمی فاعیل و صیغەی موبالغەیەکیترە، کە لەسەر وەزنی (فاعل و فعیل) بن، بڕوانە ٠والي و ولي، یان عالم و علیم، یان شاهدو شهید..) یەعنی ئەو کە پێی فەرموون کێ دەبێتە ئەنصار کە دەشێت کۆی ناصر بێت، ئەوان فەرموویان ئێمە ئەنصاری خواین، یەعنی ئێمە لە هەموو هەڵوێستێکدا جەنابت سەردەخەین.. واتە بە مانای کۆی (نصیر٩ وەڵامیاندایەوە، ئەمەش لە(أَنصَارُ اللَّهِ) دا دەردەکەوێت:

- سەییدنا عیسا فەرمووی: (مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ) کێ دەبێتە پشتیوانم لە سەرخستنی دینەکەی خوای گەورەدا؟! ئەوان نەیانفەرموو: (نحن أنصَارك إِلَى اللَّهِ) بەڵکو فەرموویان: (نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ) واتە: ئێمە پشتیوانانی خواین! ئەمەش وەڵامێکی گشتگیرترە، یەعنی تا جەنابت لە دنیادامابیت ئێمە -چونکە پشتیوانانی خوای گەروەین و جەنابیشت نێرراوی ئەوی- حەتمەن ئەرکی سەرشانمانە پشتیوانت بین، کە بەڕێزیشتان نەمان، ئێمە هەر وەک ئێستای خۆمان بە پشتیوانانی دینەکەی خوا دەمێنینەوە..

-: بە مانای تایبەتی هەموو شتێک، بەڵام لەبەر زۆر سەرخستن و هاوڕێبوون بە یاوەرانی تایبەتی سەییدنا عیسا علّیە السلام(کە هەندێک دەڵێن دوازدە کەس بوون) ووتراوە حەواریی، بۆیە پێغەمبەری نازداریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەربارەی کوڕە پورەکەی خۆی سەییدنا زوبەیری کوڕی عەووام کە یەکێکە لە دە کەسەکەی مژدەی بەهەشتی پێداون، لە حەدیسی سەحیحدا دەفەرموێ: (إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوَارِيٌّ وَإِنَّ حَوَارِيَّ الزُّبَيْرُ)[١].

- (فَآمَنَت طَّائِفَةٌ) کۆمەڵێک، دەستەیەک. لە خەڵکی باوەڕیانهێنا.. طَّائِفَة: لە یەک کەسەوە دەگرێتەوە تا هەزار کەس.. وادیارە کە ئەو دەستە خەڵکەی بەنو ئیسرائیلیەکان (کە ئەسڵی جولەکەکانن) کە باوەڕیان پێیهێنا، کەمبوون، زۆریش کاریگەرنەبوون، بۆیە هەر لە سەردەمی سەیدنا عیساشدا علّیە السلام دەچەوسێنرانەوەو لە دوای ئەویش، تەنانەت چەوسانەوەی مەسیحیەکان تا ساڵی ٣٣٠ زایینی توولیکێشا، تا ئەو زەمانەی شا قوستەنتین بوو بە مەسیحی و بەرگریی لە مەسیحیەکان کرد، ئینجا بەسەر پەرشتی ئەو، گرووپە جیاوازەکانی مەسیحێتی لە ساڵی ٣٣٥ دا کۆبوونەوەو بڕیاری ئەم چوار ئینجیلەی بەردەستی مەسیحیەکانی ئەمڕۆیاندا، کە بە کاریگەریی ئەو، یەعقوبیەکان و(کە پەنا بە خوا دەیانووت عیسا خوا بووەو ئەوەندە ماتۆتە ناومان و ئیتر گەڕاوەتەوە شوێنی خۆی لە ئاسمان!) هەروەها نەسطووریەکان(کە پەنابەخوا ئەوانیش دەیانووت: عیسا کوڕی خوا بووەو بۆ ئەوە ماتۆتە سەر زەوی تا گوناحی خەڵکی لە خۆبگرێت و خۆبەقوربانی خەڵکی

---

[١] بوخاری (٣٥٤٧)، موسلیم (٢٤١٥).

بکات) گروپی سێیەمیان دەیانووت: عیسا بەندەو نێرراوی خوایەو خوای گەورە بۆ هیدایەتی خەڵکی ناردی و ئێستا بۆ خۆیی بردۆتەوە، ئەمانە یەکخواپەرستەکان بوون، کە دوو گروپەکەیتر گەلەکۆمەکێیان لێکردن و بە فیتی دەسەڵاتداران دەچەوسێنرانەوە، کە ئیسلام هات ئەوانەیان کە مابوونەوە موسوڵمانبوون،ئەوانەی تریشیان فەوتان، یان ئینحیرافاتیتریان بەسەردا هات ویووکانەوە..

- (فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ) زانایان هەندێکیان دەفەرموون: ئەوانەی خوای گەورە سەریخستن بەسەر دوژمنەکانیاندا و زاڵبوون، هەر لە زەمانی سەییدنا عیسادا بوون، چونکە باسەکە هەر بەردەوامی دوو دەستەکەیترە کە یەکێکیان باوەڕیهێناوەو ئەویتریان کافربووە، خوای گەورەش ئیماندارەکانی بەسەر کافرەکاندا سەرخست! هەندێکیتریان دەفەرموون: ئەوە دوای سەییدنا عیسا علیه السلام بووە..

بەڵام من هەر ئەو بۆچوونەی ئیمامی طەبەریم پێ بەمێزترە کە دەفەرموێ: خوای گەورە ئەو کەسانەی کە لەگەڵ سەییدنا محمددا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ باوەڕیان بە سەییدنا عیسا هێنا، خوای گەورە ئەوانی سەرخستووە.. ئێ ئەمەش زیاتر ڕێی تێدەچێت، چونکە ئیماندارانی زەمانی سەییدنا عیساو گروپە یەکخواپەرستەکەی دوای خۆی دەسەڵاتدارنەبوون! دیسان کە مادام خوای گەورە ئیمانداران بەسەر کافراندا سەردەخات، کەوابوو ئەو ئیماندارانەی خوا سەریخستوون موسوڵمانەکانن کە لە واقیعی ژیان و مێژووی ئیسلامدا زاڵبوون و دەسەڵاتی هەزار ساڵەی نیوەی سەر زەمینی ئەو کاتەیان گرتەدەست..

.....آ آ آ.....

چەند خاڵێک بۆ سەرنجدان

١- خوای پەروەدگار لێرەدا فەرمانێک بە موسوڵمانان دەدات کە ئەوانیش ببنە پشتیوانی دینەکەی خوای گەورەو پشتی پێغەمبەرەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و شەریعەتەکەی بگرن، هەر وەکو کە یاوەرانی سەییدنا عیسا علیه السلام بوونە پشتیوانی ئەو زاتە بەڕێزە، ئەمەش بەوە دەبێت کە لە هەموو دیدو بۆچوون و عەقیدەو فیکرو، رەفتارو رەوشت و،کردەوەو هەڵوێستیاندا خۆ بە تەعلیماتی پێغەمبەرانەوە علیهم السلام ببەستنەوەو هەمیشە ئامادەیی سەرخستنی دینەکەیان هەبێت..

٢- (مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ) یەعنی کێ کۆڵی بانگەوازەکەم لەگەڵدا هەڵدەگرێت؟! کێ دینەکەم سەردەخات؟ چونکە موسوڵمان هەرچەند وورەبەرزو بە هیممەت بێت - تەنانەت پێغەمبەرانیش- سەلامی خوایان لێ بێ، هەر پێویستیان بە کەسانێتر هەیە لەگەڵیدا بکەونە رێ، خەمی دینەکەی لەگەڵ بخۆن، شەونخوونی بۆ بانگەوازەکە لەگەڵدا بکێشن، پاسەوانی بۆ پاراستنی دینەکە لەگەڵدا بگرن، بۆیە خوای گەروە بە پێغەمبەرە ئازیزەکەی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (هُوَ الَّذِي أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ) واتە: خوای گەورە جەنابتی بە سەرکەوتنەکەی خۆی و بە موسوڵمانان سەرخست.. جا کە هەبوونی خەڵکانێکی پشتیوان و لایەنگر بۆ پێغەمبەران علیهم السلام و نەفسیەتیان پێویستبوو ببێت، بۆ غەیری ئەوان پێویستترە، چونکە ئەوان بە وەحی خوای گەورەوە پەیوەستبوون و کە ماندوودەبوون، خوای گەورە دڵنەواییدەکردن و هیممەتیدەدانەوەبەر، ئەمما دوای ئەوان، راستە کە قورئانەکە هەیە داعی و ئەمیرو پێشەوایان سوکنایی دڵیان پێیبێتەوە، بەڵام حەتمەن کەسانی ئازاو بە هیممەت و پشوودرێژیش بۆ راوێژکاریی و هاوکاریی پێویستن..

٣- سەییدنا عیسا علیه السلام یاوەرەکانی خۆی دەناسی و دەیزانی کە ئیماندارن، بەڵام دەیوویست جەخت لە بەڵێنی پشتیوانێتیەکەیان بکەنەوەو پەیمانی پێ ببەستنەوە، بۆیە پێی فەرموون: کێ لەگەڵ مندا دەبێتە پشتیوانی خوای گەورە؟! ئەوانیش فەرموویان:

بێخەم بە، ئێمە پشتیوانانتین لە گەیاندنی بانگەوازی خواوویستی.. واشبوو، زۆریان هەر لە تەمەنی سەییدنا عیسادا بە شام و یۆناندا بڵاوبوونەوە..

٤- پێغەمبەری نازداریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە سەرەتای بانگەوازەکەیدا لە مەککە لە کاتی حەجکردنی تیرەو هۆزەکانی عەرەبدا دەچووە لای وەفدەکانیان و بانگەوازەکەی خوای دەخستە پێشچاویان و دەیفەرموو: (أَلاَ رَجُلٌ يَحْمِلُنِي إِلَى قَوْمِهِ فَإِنَّ قُرَيْشًا قَدْ مَنَعُونِي أَنْ أُبَلِّغَ كَلاَمَ رَبِّي).[1] واتە: کێ داڵدەم دەدات و جێپەنایەکم بۆ دەسازێنێت تا پەیامەکەم دەگەێنم، چونکە قورەیش ڕێی لێگرتووم و نامێڵێت پەیامەکەی خوای خۆم بگەێنم.. تا ئەو زەمانەی خوای گەورە لە هۆزی ئەوس و خەزرەجی خەڵکی مەدینە کەسانێکی باشی لێکردنە پشتیوان بۆی..

.....آ آ آ.....

[1] ئەبوداود(٤٧٣٤)، ترمذی (٢٩٢٥)، نەسائی (٧٤٢٤) ، ئیبنوماجە (١٩٧)، ئەحمەد (١٤٨٩٦).، حاکم (٤١٥٨)، داریمی (٣٢٥٩). شێخی ئەلبانی لە: (صحيح ابن ماجه/ ٢٠١)دا دەفەرموێ: سەحیحە.

ناوەڕۆك

بابەت	لاپەڕە
پێناسەی سورەتەکە	٩
هۆی هاتنە خوارەوەی	١٧
دەرسی یەکەم ئایەتەکانی ١-٤	٢١
ئایەتی یەکەم	٢٢
ئایەتی دووەم	٢٥
ئایەتی سێیەم	٢٨
ئایەتی چوارەم	٣١
چەند خاڵێک بۆ سەرنجدان	٣٨
کۆمەڵکاری و هەستیی	٤٢
دەرسی دووەم: ئایەتەکانی ٥-٦	٤٥
ئایەتی پێنجەم	٤٦
ئایەتی شەشەم	٥٠
دەرسی سێیەم ئایەتەکانی ٧-٨-٩	٥٣
ئایەتی حەوتەم	٥٤
ئایەتی هەشتەم	٥٨
ئایەتی نۆیەم	٦٢
دەرسی چوارەم: ئایەتەکانی ١٠ و ١١ و ١٢ و١٣	٦٥
ئایەتی دەیەم	٦٦
ئایەتی یازدەیەم	٦٨

ئایەتی دوازدەیەم	٧٢
ئایەتی سیازدەیەم	٧٥
چەند خاڵێک بۆ سەرنجدان	٧٧
دەرسی پێنجەم: ئایەتی ١٤	٧٩
چەند خاڵێک بۆ سەرنجدان	٨٢
ناوەڕۆک	٨٤

زانکۆی ئازادی دیراساتی ئیسلامی (زادی)
ئامادەیی ئامەدی ئیسلامی

ماڵپەر
zadyreman.com
فەیسبووك
fb.com/zadyreman
هەژماری تویتەر
twitter.com/zadyreman
هەژماری ئینستاگرام
instagram.com/zadyreman
ئیمێڵ
zadyreman@gmail.com